

mladika

št. 4
maj 2004

€ 3,00

ISSN 1124 - 657X • Poština plačana v gotovini - maj 2004 • Spedizione in a.p. - D.L. 353/2003 (conv. in L. 27/02/2004 n° 46) art. 1, comma 1, DCB Trieste - maggio 2004

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 67

II 117 986 2004

900402067,4

COBISS

Biti v Evropi, biti Evropa!	1
Janez Dular: "Eksistenca Slovencev kot samosvojega naroda"	2
Vera Valčič Belič: Pesmi	4
Evropa je ena roža – Tri vprašanja za Majo Lapornik	10
Marta Pavlovič: Zdrava, Marija	12
Anica Perpar: Pesniku	14
M. Žitnik: Čarodejke (XIX.)	15
Vladimir Kos: Pesmi	16
Peter Merku: Iz spominov na starše (XXXV.)	17
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	19
Ivo Jevnikar: Pošteni rodoljubi, hrabri fantje (II. del)	20
Bruna M. Pertot: Včasih se knjiga ne vrne	23
Mitja Petaros: Nekaj besed o zastavoslovju	25
Maja Lapornik: Na tisoč črepinj razpočena sanja	29
Antena	31
Ocene: Knjige: Boris Pangerc: Lasseme dir (E. Sferco)	38
Knjižnica Dušana Černeta (55)	40

Na platnicah:

Za smeh in dobro voljo; Listnica uprave; Mala galerija Mladike (Ivan Žerjal)

Priloga: RAST 03 - 2004

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

 Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart snc - Trst

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO XLVIII.

NOVOSTI

založbe Mladika

Avtor knjige o slovenskem pomorskem ribištvu od Trsta do Timave se je tokrat lotil zanimive teme o prvem slovenskem plovilu čupi, ki jo je spretno povezal s problemi etnogeneze Slovencev.

Bruno Volpi Lisjak:
Čupa
prvo slovensko plovilo
in drvaki

Po velikem uspehu, ki ga je doživela knjiga Sprehod z baronom, smo se pri Mladiki odločili za novo knjigo Eveline Umek in Žive Pahor Malka gre v Trst.

Evelina Umek – Živa Pahor:
Malka
gre v Trst

Trst, ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307
e-mail: urednistvo@mladika.com

Mzaložba
MLADIKA

SLIKA NA PLATNICI: Slavnostna prireditev na Goriškem ob vstopu Slovenije v Evropsko Unijo z udeležbo vidnih predstavnikov oblasti (foto D. Devetak).

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemač, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marjan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Biti v Evropi, biti Evropa!

Vstop Slovenije in ostalih devet novih članic Zveze v EU bo ostal gotovo zapisan v zgodovini, v kakšnih črkah, zaenkrat lahko šele ugibamo: tisti, ki menimo, da je bila izbira Slovencev pravilna in modra, smo prepričani, da bodo črke zlate (ali vsaj svetlo obarvane), drugi si predstavljajo kalne, zabrisane, mrtve črke. Res je, da vsaka odločitev prinaša določeno tveganje in prav tako je res, da bi z evroskeptiki lahko do neke mere celo soglašali, ker so njihovi ugovori v marsičem upravičeni in bojzani tudi dokaj utemeljene. To mesto ni prikladno za razčlenjevanje teh problemov in za ugotavljanje, ali se tveganje splača, pa vendar je potreben kratek razmislek o zapiranju in odpiranju. Zapiranje in avtarhija sta značilna za totalitarne režime in, na dolgo roko, nikoli koristna in še manj simpatična, ne za tistega, ki dela pregrade, kakor ne za tistega, ki najde zaprta vrata. Namig, da bi Slovenija lahko postala brezcarinska cona za proizvode držav Daljnega Vzhoda, zveni bolj kot špekulacija, ki bi se maščevala, saj bi močna EU še kako kmalu našla protiukrepe.

Vstopiti v Evropo pomeni sprejemati določene obveznosti, ki se ne omejujejo zgolj na formalno prilagojevanje svoje zakonodaje, to pomeni tudi dejansko prevzemanje civilne prakse, prilagajanje delovnega časa in navad, uvajanje novih postopkov in pravil, ki jih niti ne narekujejo zakoni, pač pa že preprosto sožitje in sodelovanje z drugimi, ki so ta pravila uveljavili v zahodnem, pluralističnem svetu. To nikakor ni lahka stvar, ker bo treba državljanke same pripraviti do tega, da bodo naglo prilagajali svojo pamet novim razmeram in novim možnostim.

Biti v Evropi bo pomenilo čimbolj naglo normalizirati državo, javne strukture in državljanke, ki so pol stoletja živeli in delali v totalitarizmu, v katerem so skoraj pozabili na skupnost in razvijali zgolj svoje individualne interese. To ne bo lahko.

Vsekakor bo to proces, ki bo daljši od tistega, kar pričakujemo, in bo za marsikoga tudi boleč. Gotovo pa je, da skupna streha predstavlja vendarle močno jamstvo za mir, ki je tudi eden glavnih nagibov ideje o združenju Evropi. Že to jamstvo je za Slovenijo dragocena pridobitev, ki bo Slovincem dala možnost, da lahko brez strahu načrtujejo svoj razvoj in svojo prihodnost. Strahovi o izgubi identitete, jezika in kulture so realni le do tiste mere, ki jo bomo dopustili sami. Slovenske manjšine so dokaz,

da lahko preživimo, res da ne brez težav in resnih preizkušenj, kljub izredno nenaklonjenim razmeram, katerim smo bili izpostavljeni v preteklosti in ki v veliki meri trajajo še danes. Slovenija pa bo neprimerno na boljšem, ker bo - kljub določeni izgubi suverenosti - vendarle polnopravna članica skupnosti in bo upravljala s svojim prostorom in svojimi ljudmi. Položaj slovenskih manjšin pa se bo ob novih razmerah lahko samo izboljšal, vendar samo, če bomo znali izkoristiti možnosti, ki se nam vsem odpirajo z vstopom Slovenije v Evropsko Zvezo.

Romano Prodi na obisku v Narodnem domu v Trstu, kjer mu je predsednik SSO S. Pahor izročil v dar knjigi o Slovincih, ki sta pravkar izšli pri Mladiki.

Janez Dular, vodja Urada za slovenski jezik

«Eksistenca Slovencev kot samosvojega naroda»

Janez Dular

Kakšna utegne biti resnična vrednost navdušujočih napovedi o sprememjenem položaju slovenščine po vstopu Republike Slovenije v Evropsko zvezo? Te napovedi smo velikokrat slišali tako od bruseljskih uradnikov in funkcionarjev, kadar so prišli na obisk v Slovenijo, kakor tudi od predstavnikov slovenske politike v času predpristopnih pogajanj in referendumске kampanje. Njihovo jedro je trditev, da bo slovenščina v okviru Evropske zveze dosegla nov zgodovinski uspeh, saj bo postala eden izmed uradnih jezikov Evropske zveze, to pa pomeni, da bo tudi v slovenščini izhajal uradni list z vsemi pravnimi predpisi in podobnimi akti te naddržavne združbe in da bodo slovenski poslanci v evropskem parlamentu lahko nastopali v slovenščini. Poleg tega naj bi zaradi omilitve ali celo popolne odprave carinske in policijske kontrole na državnih mejah odpadla najhujša ovira za uresničevanje ideje o skupnem slovenskem kulturnem prostoru.

To je v primerjavi z dosedanjim stanjem nedvomno napredek, v primerjavi s tistim, kar so v predpristopnih pogajanjih za rabo svojih domačih jezikov dosegle druge evropske države, pa se izkaže, da se slovenski pogajalci za posebne pravice slovenščine sploh niso resno pogajali in da je slovenščini priznan samo minimalni standard, ki ga Evropska zveza samodejno ponudi vsaki državi kandidatki za vstop. Če smo nekoliko grobi, lahko navedemo besede iz nedavnega intervjuja predsednika slovenskih knjižnih založnikov, češ da je slovenske politike pri pogajanjih bolj zanimalo zdravje krav kakor pa položaj slovenske besede.

Te uničujoče trditve je seveda treba utemeljiti. Najprej je treba poudariti, da bo imela pravica do rabe slovenščine v evropskem parlamentu in v evropskem uradnem listu za večino Slovencev zelo majhno praktično vrednost. To pravico bo namreč lahko neposredno uveljavljala peščica slovenskih evropsolancev, za druge ljudi pa utegne imeti ta pravica sa-

mo težo prestižne simbolike, opazne pri gledanju televizijskih posnetkov iz evropskega parlamenta brez občutnega vpliva na jezikovno rabo v našem vsakdanjem življenju. Na večini nižjih ravni sporazumevanja v Strasbourgu in Bruslju slovenščine ne bo ali pa bo dosegljiva samo v obliki pravice po načelu "Posebej naroči prevajanje in ga posebej plačaj". Glede na že omenjeno razcepljenost Slovencev, kadar je treba pri upoštevanju slovenščine odločno preiti od čustvenih izjav o maternem jeziku k resnični rabi tega jezika, se utegne marsikdaj ponoviti zgodba, znana iz jugoslovanskih časov, ko so se slovenski poslanci v Beogradu prostovoljno odpovedovali rabi slovenščine, čeprav je bila uradno dovoljena.

Za resnični položaj in usodo slovenščine po vstopu Slovenije v Evropsko zvezo pa ne bo odločilno tisto, kar se bo s tem jezikom dogajalo v Bruslju in Strasbourgu, temveč tisto, kar se bo z njim dogajalo v Ljubljani in drugih slovenskih krajih, tudi v Trstu, Gorici, Celovcu ali Monostru. Pogostni so primeri, ko se slovenski podjetniki ali oglaševalci modno obračajo na slovensko javnost v angleščini - bodisi z navadnimi besedili bodisi z imeni gospodarskih družb, lokalov, delavnic, izdelkov in podobnega. To se dogaja že več let pred vstopom Slovenije v Evropsko zvezo, torej v času, ko nas formalno še ne zavezujejo absolutizirana načela o prostem pretoku oseb in blaga - kaj šele lahko pričakujemo, ko se bodo po tem vzorcu začeli obračati na slovensko javnost tuji podjetniki in oglaševalci, organizatorji javnih prireditev ali ustanovitelji zasebnih zdravstvenih zavodov? Neuspešnost slovenskih pogajalcev se kaže prav v tem, da niso uveljavili ustreznega, tj. zakonsko zagotovljenega varovanja slovenščine na njenem domačem ozemlju, v njenem domačem okolju, temveč so po sprejetju omenjenega minimalnega standarda o rabi slovenščine kot enega izmed uradnih jezikov bruseljskih ustanov podlegli zahtevam, da je treba v imenu prostega pretoka oseb in blaga dosledno prilagoditi slovensko zakonodajo evropskemu pravnemu redu, to pa pomeni črtati ali bistveno omiliti tiste določbe slovenskih zakonov, ki govorijo o obveznem znanju in rabi slovenščine v

številnih uradnih oziroma javnih govornih položajih v Sloveniji. Tako je bila obveznost slovenščine doslej opuščena v približno desetih zakonih, med drugim v Zakonu o delovnih razmerjih. Ta zakon je zapovedoval, da morajo osebe na delovnih mestih, na katerih se predvidevajo stiki s strankami, znati in uporabljati slovenščino; zdaj ta zapoved ne velja več in le od posameznega delodajalca je odvisna presoja, ali se mu npr. od prodajalca ali od vratarja izplača posebej zahtevati - in posebej plačati - znanje slovenščine. Vemo, da se tržna logika v takih primerih bolj nagiba k nikalnemu odgovoru.

Kaj pa se nam v okviru Evropske zveze obeta glede neoviranega uresničevanja ideje o skupnem slovenskem prostoru? Prehajanje iz države v državo brez zamudnih in neprijetnih mejnih formalnosti bo nedvomno omogočilo živahnejši pretok umetnostnih dosežkov in drugih kulturnih vrednot med Republiko Slovenijo in tako imenovanim zamejstvom, za nekatere pomembne oblike povezovanja pa bo vendarle ostala cela vrsta ovir. Tako še dolgo ne bo mogoče prosto zaposlovanje državljanov Republike Slovenije v zamejskih ustanovah, kot so npr. glasbene šole, založbe, športne zveze, verske in druge ustanove, ki bi potrebovale strokovnjake s trdnim znanjem slovenščine. Dosedanje države članice Evropske zveze so namreč kljub deklaracijam o prostem pretoku oseb vse po vrsti napovedale, da bodo ta pretok po prvem maju omejevale s tako imenovanimi kvotami in da bo predvsem enosmeren, tj. prost za tuje državljane, ki bi se želeli zaposliti v Sloveniji, ne pa za slovenske državljane, ki bi se želeli zaposliti v drugih državah.

Mojim besedam utegne marsikdo pripisati prehudu črnogledost in evroskeptizem, zato naj na kon-

cu poudarim, da nisem evroskeptik, sem pa realist in zato ne govorim samo o navdušenju, ki se nas loteva pred letošnjim prvim majem, temveč tudi o vsakdanjih in trajnih problemih, ki jih bo treba reševati po prvem maju. Ne trdim, da Republika Slovenija ne stori slovenščini v prid ničesar ali da obstoj samostojne slovenske države ni za preživetje slovenščine odločilnega pomena; trdim pa, da dosednji jezikovnopolični ukrepi te države niso bili vsi najustreznejši in zadostni glede na naš zgodovinski trenutek, ko vstopamo v EZ. Slovenstvo ne bo nikoli imelo zagotovljenega obstoja brez boja in izraza "ogroženost slovenščine v razmerah globalizirane informacijske družbe" ne bi bilo treba izrekati samo s podcenjevalnim nasmeškom. Slovenski zgodovinar in slovenist Igor Grdina je pred nedavnim zapisal: "Eksistenca Slovencev kot samosvojega naroda /.../ ni bila nikoli nekaj po sebi danega /.../ Vedno je bila določen napor. Zanje je bil potreben trud." Prav je, da se vprašamo, ali sta slovenska država in njeno prebivalstvo v tem trenutku pripravljena na ta trud, pripravljena spoznavati, priznavati in nadaljevati bogastvo trubarjevsko-prešernovskega izročila v tretjem tisočletju. Čeprav ne gre in najbrž še lep čas ne bo šlo za neposredno (smrtno) ogroženost slovenstva, pa se s slovenščino lahko tudi po dosegu zgodovinskega zmagoslavja, ko je postala državni jezik in postaja eden izmed uradnih jezikov Evropske zveze, lahko brez posebnega truda hitro vrnemo na raven životarjenja v domačijem rezervatu zasebnosti, leposlovne lirike in folklorne - v okviru EZ ali zunaj tega okvira. Naš vstop v Evropsko zvezo je sicer nujen, naše naivne predstave in nepripravljenost na preizkušnje v tej skupnosti pa niso nujne. Za razbijanje naivnosti so žal potrebne trde besede.

SLOVENSKA PROSVETA in ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE
razpisujeta

XXX. TEKMOVANJE ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2004. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta. Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov:

SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti 3, Trst, tel. 040 370846

ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre 85, Gorica, tel. 0481 538128.

Vera Valčić Belić

Pesmi

BESEDA O PESNICI VERI VALČIĆ BELIĆ IN NJENI ZBIRKI

Hrvaška pesnica Vera Valčić Belić se je rodila leta 1925 v Osijeku. V tem mestu je končala učiteljske in potem učila v zahodni Slavoniji v raznih vaseh (npr. Popovci, Branešće idr.), kjer večinoma živi srbsko prebivalstvo. Učila je v izredno težkih razmerah, saj je bil v isti sobi razred, postelja, štedilnik, nikjer pa stranišča. Ker je bila zavedna Hrvatica, v cerkvi pa je igrala orgle in učila cerkveni zbor, so ji delali preglavice. Opustila je učiteljski poklic in vanj se ni smela vrniti. V letih 1948-54 je študirala teologijo na katoliški bogoslovni fakulteti v Zagrebu. Leta 1954 je zapustila Hrvaško in odšla v Belgijo, kjer je eno leto varovala otroke, potem pa študirala na katoliški univerzi v Louvainu sociologijo in novinarstvo. Leta 1957 je prišla v Kanado. Eno leto je delala kot služkinja, potem pa 6 let predavala sociologijo in socialni nauk Cerkve na katoliški univerzi v Ottawi. Po prihodu v Vancouver se je začela pripravljati za doktorat iz socialnih ved, vendar ni uspela zaradi ekonomskih razmer in samomora svojega sponzorja. Leta 1960 se je poročila. Njen mož Ante B. Valčić je bil doma z otoka Ošljaka pri Zadru. Z njim je imela dva sinova: Nikolo Davorina in Antuna Domagoja. Oba živita v ZDA. Tonči je v zakon privedel hčer Jadranko. Zaradi raka je umrl leta 2001. Leta 1964 se je preselila v Vancouver. Tu je delala kot socialna delavka in eno leto učila francoščino na srednji šoli. Leta 1970 je odprla svoj otroški vrtec "Marigold" za 60 otrok. Otroci so bili iz 20 različnih jezikovnih sredin. Leta 1994 so Marigold zaprli in na njegovem mestu zgradili dom za ostarele. Vera Valčić Belić je leta 1992 odprla manjši vrtec. Tu sedaj dela po dve uri na dan - iz navade in ljubezni do otrok, ne pa zaradi denarja. Pesniti je začela na učiteljski, vendar tega ni vzela resno... Pozneje je spet začela pesniti, predvsem iz velikega hrepenenja po domovini. Šele mož Tonče jo je spodbudil k objavljanju pesmi. Tako je začela sodelovati pri dveh revijah: Marulić in Hrvatska revija. Leta 1945 je 16 kolegov njenega razreda na učiteljski v Osijeku umrlo nasilne smrti pri Pliberku, med njimi tudi njen zaročenec Ivica

Kovačević. V domovino se ni vračala 22 let (1954-1976). To je bil zanjo čas velike nostalgije. Še danes ji je hudo, ker ni mogla svojih moči posvetiti mladini v domovini. Svojo "življenjsko filozofijo" je osvojila po očetu (domovinsko ljubezen) in po materi in katoliških organizacijah (vero).

V Vancouvru je bila vedno del hrvaške skupnosti, župnije in raznih aktivnosti. Veliko je predavala kot članica Društva prijateljev Matice hrvaške, ki tu deluje od leta 1972. Zadnja leta je organizirala tedne knjig s predavatelji iz domovine. Pisala je tudi pesmi za otroke. Ni čudno, saj je celo svoje življenje bila učiteljica, in to na vseh ravneh: v vrtcu in osnovni šoli, na gimnaziji in univerzi.

Zbirka "Prižgane sveče", piše v epilogu Zlata Derossi, je prva samostojna pesniška zbirka Vere Valčić Belić, ki je doslej objavljala svoje pesmi v dveh revijah: v Maruliću in Hrvatski reviji. V zbirki je nekaj pesmi, ki so prevedene v angleški in francoski jezik.

V zbirki se predstavlja kot zrela pesnica, ki nosi v sebi bogat in globoko doživljen svet ter ima moči in talent, da svoja intimna razpoloženja prenese tudi na bralca. V svoji intimi nosi tragiko izseljenke usode. Svoje pesmi je posvetila možu in otrokom: Jadranki, Nikoli in Anti. Posvetilo izraža sporočilo in pouk, da je lepota življenja sestavljena iz trpljenja in sreče in da osmišljanje trpljenja očiščuje občutja, ker jim daje neko novo kvaliteto.

Zbirka obsega pet ciklusov pesmi:

Ciklus "Na kolenih" vsebuje pesmi globoke pobožnosti, božje veličine, dobrote. Ciklus "Hrvaške tožbe" vsebuje pesmi, ki so zelo domovinsko (nacionalno) obarvane. Ljubezen do domovine se spreminja v bolečino. Pesnica se identificira z vsemi, ki so se za Hrvaško borili, zanjo trpeli in dali svoje življenje. V ciklusu "Vrni nas na polja" izraža nostalgijo po domovini, domači zemlji in vrnitvi. "Solze na blazini" je ciklus intimne poezije. Gre za solze, ki jih nihče ne vidi in ne sliši. V "Otožnosti" srečamo ista razpoloženja, le intimnost je še globlja. Najbolj pogosti motivi njene poezije so: intimno trpljenje in veselje, ljubezen do domovine, podoba domačih krajev. Moč teh pesmi se skriva v originalnosti ob-

delave, ki vsaki pesmi daje pečat neponovljivosti, bogastva in izvirnosti. Globoka intimna razpoloženja imajo hkrati tudi splošno človeško dimenzijo. Posebno simboliko imajo v pesmih sveče. Simbolika ljubezni in notranjega življenja se zrcali v srcu kot središču duševnega življenja. V njem se zbirajo vse bolečine in radosti, vsa trpljenja tega sveta in vsi Hrvati v skupni ljubezni do domovine. Najbolj plastične podobe so slika božiča, doživetje Zagreba ob obisku in prikaz slavonskih polj. Kompozicija

pesmi je krepka in zaokrožena. Velik del stihov je popolnoma svoboden, vendar s pesniškim ritmom. Njen stih je spoj tradicije in modernih oblik. Odraža sodobnega človeka in različnosti trepetljivih občutij. Zelo je melodiozen, jedrnat in izrazit, zbit, vendar jassen in čist.

(Po pesničini avtobiografiji in študiji Zlate Derossi priredil Martin Silvester, prevajalec pesmi.)

Martin Silvester

NA ISTI PROGI

*Našla sva se na isti progi
židane volje,
bila sva soproga.
Najin vlak je drvel
skozi cvetoča polja,
višine planin
in zvezdnato nebo,
ki se je kopalo v modrini morja
in zelenilu ravnin.
Potovala sva k cilju,
v zaupanju se držala za roke,
toda ti si izstopil
na prvem razkrižju,
na katerem ni bilo križa.*

ČAS VEČERJE

*Čas večerje je,
pa se nič ne kuha
in miza ni pogrnjena.
Čas večerje je,
juha ne diši,
kuhinja je prazna,
hladna,
sveča ni prižgana,
molitev ni izmoljena.
Čas večerje je,
pa nihče ne pride.*

VELIKA NOČ

*Velika noč
je klic
rumenim narcisam in tulipanom
naj napravijo za Zemljo
razkošno oblačilo
ljudje pa bodo pozabili
s križa
sneti
Kristusa.*

DANES SEM SI ZAŽELELA

*Danes sem si zaželela
občutje ravnine
v domačem kraju,
kjer se pogled ustavlja
na otokih gozdičkov
in morju pšenice,
kjer škrjanček zažgoli,
a zajec pobegne
v varstvo visoke trave.
Moja ljubezen do domovine
je široka do morja
prek liških in bosanskih gora,
ali danes.
Danes sem si zaželela
doživeti ravnino
v domačem kraju.*

DANES

Danes
 se počutim podobna
 školjki,
 katere
 biser
 so izdrli,
 kot mati brez otrok,
 žena brez soproga,
 rodoljub brez domovine.
 Danes
 sem prazna školjka,
 iz katere
 je bil iztrgan
 biser.

SAMOTA

Samota
 in osamljenost
 sta priplazili
 v moj dom.
 Spremenili sta barve,
 ki so po stenah
 in preprogah plesale,
 pomešane s soncem
 in smehom,
 z razgovori in dogovori.
 Samota se reži tam,
 kjer so nekoč sijale
 sveče
 družinskih slovesnosti.

PESEM PREŽIVELIH

Krenili smo po poteh
 okrašeni s cvetjem pomladnih upov
 k lokom mavričnih barv
 in soncu.

Neskončnost poti in brezpotij,
 od vojne počrnelega neba
 je ostala za nami.

Brezna,
 jame,
 nesmiselnost pregona,
 izgubljenost mladosti,

oropanost zrelega življenja
 ne zapuščajo nas.
 Z nami so znanci,
 sopotniki, sotrpini,
 preživeli prijatelji.
 Stiskamo si otrdele roke,
 objemamo se z olajšanim srcem.
 Ganjeni do norosti
 se sprašujemo,
 ali še znamo
 pesmi preživelih:
 Gloria, Hozana, Aleluja!

LJUBEZEN JE

Ljubezen je luč,
 sposobna izvleči nas
 iz vsake teme.

Ljubezen je plamen,
 ki greje
 vso hladnost
 tega sveta.

Ljubezen je navdih
 za čudovit
 ustvarjalni zanos.

Prihaja kot šepet,
 kot bučanje morja
 in kot škrlat na nebo.

Ljubezen je usoda.

BOŽIČ SE OPOTEKA

Božič se opoteka
 v pijancu
 na ulicah
 Moskve in New Yorka.
 Spi pod mostom
 v glavah drogiranih
 Pariza in Londona.
 Blešči se
 v trgovinah Zahoda.
 Smeje se
 na obrazu pritlikavca
 s severnega tečaja.
 In žaluje
 v srcih osamljenih
 po vsem svetu.
 Božič,
 rojstni dan
 revnega Deteta
 slavljen v hlevih
 naših duš.

NA KOLENIH

Padi na kolena,
 ko opazuješ naravo
 v navzočnosti Stvarnika.

Padi na kolena
 pred Detetom Jezusom:
 v njem se uresničuje
 dobrota Večnega.

Padi na kolena
 na grobovih,
 ker tu so pokopani
 kelih človeških duš.

Na kolenih odkrivamo Boga.

SIVINA

Skozi velika okna
 je stopila sivina
 v moje srce.
 Sivina oblačnega neba
 in odseva neba v oceanu.

Zakaj je sivina
 stopila v moje srce?
 Ker tam je našla
 praznino,
 ki je po odhodih
 nastala.

CERKEV V MOJI VASI

V moji daljni vasi
 v cvetju in travi
 na hribu
 majhna cerkev stoji.

Nekoč bila je bela,
 a sedaj je siva
 od deževij, pregonov
 in siromaštva.

V tej daljni mali cerkvi
 tudi danes sveče gorijo
 zame tu, v tujini.

Siva od zunaj prekrivaš
 sij materine vere,
 toplino
 starčevskega glasu svetnice.

Mila cerkev mojega krsta,
 zapuščena vas
 in tvoj mir,
 ki ga na svetu ni nikjer.

SOLZE NA BLAZINI

*Nekoč me je prevaral sen,
pa sem prespala noč.
Moja mehka blazina
se je spremenila
v nežen spomin.
Morda bi sanjala
do večnosti,
pa me je zbudila
vlaga shlajenih solz
na blazini.*

ZAJOČI, DOMOVINA

*Zajoči, domovina,
tisočkrat objokana!
Ponosna,
ti nimaš solza,
samo modrino morja,
blišč rose
v jutranji travi,
pozlačena julijska polja
in pretnje
nevihtnih gora.*

*Zajoči, domovina,
zapuščena,
prestrašena,
raztrgana,
brezupno ljubljena.*

Zajoči!

*Naj se sinjina v solze spremeni,
trave z zlatom sonca ožarijo,
planine z gromi zagrmijo.
Zajokaj, miljena,
kot otrok,
ki roke materine išče.
Zajoči!*

DAN IN NOČ

*In ko se izmenjuje dan z mrakom,
sonce z mesecem,
oblaki s sinjino,
žalosti z mirnostjo neke sreče
pripada in odhoda,
pomlad in mladost,
preko poletja in ustvarjanja
v jesenske trgatve
sadov naših življenj,
pričakamo zimo...*

*O Gospod!
Daj nam sonce,
sinjino neba,
mirnost sreče,
ko korakamo
k srečanju večnosti.*

PESEM O LJUBEZNI

*Čutim žalost
zavrženih, poteptanih
človeških ljubezni
in gledam lepoto leta
svobodnih galebov
na horizontu neba
meni danes danega.*

*In medtem ko nekdo,
da bi napisal pesem,
lomi pticam krila
in grize svoje dneve,
jaz hranim lepoto ljubezni
Stvarnika
v popolnosti
ptičjega leta,
v porajanju novega dneva,
v odsevu na površini oceana,
v zarji danes meni darovani.*

SO NOČI

So noči,
 ki niso za spanje:
 vse je mirno in mračno,
 toda nemir srca
 šumi
 in spreminja mrak
 v podaljšane sence,
 v strašila iztegnjenih šap.
 Grabijo nemirno srce,
 trgajo,

pulijo,
 ubijajo ljubezen,
 ki v tem srcu utripa.
 Niti solze ne morejo oprati črnine
 dolgih senc
 niti jih spremeniti v zvezde.
 So noči brez zvezd,
 brez spanja
 s šumi prebitega srca.
 Črne samotne noči.

MOLITEV IN PESEM

Vsaka moja nova pesem
 v tiho se molitev spremeni,
 pa ne morem več pisati stihov,
 ki niso prošnje, kakor da si Ti,
 Gospod, le za molitev me ustvaril.

Vsaka moja nova pesem
 izgublja se v ihtenju neke prazne katedrale,
 pa ne morem več končati stiha,
 če ne staplja se z besedico
 molitve: naj velike bo ali male.

Vsaka moja nova pesem
 živi v tesnobah mater, ki polne so ljubezni,
 jaz pa pisati ne morem več o soncu ali cvetu,
 stalno mislim le o svetu,
 ki so potrebne mu molitve in matere, ki molijo.

ZELO POGOSTO

Zelo pogosto,
 ko sem
 tik pred spanjem,
 čutim tvojo navzočnost
 kakor ritem
 zaspane trave,
 kakor šepetanje
 porajajoče se zarje
 in nikoli
 pozabljenih sanj.

SVET BREZ MOSTA

Zame
 ima svet
 dva dela,
 nima pa mostu
 za prehod.
 Na eni strani
 vse moje ljubezni,
 na drugi
 sama stojim
 s hrepenenjem

Evropa je ena roža

Tri vprašanja za Majo Lapornik

V drugi polovici aprila smo si najprej v Kulturnem domu v Hrvatinih, nato pa še v Kulturnem domu v Trstu lahko ogledali predstavo, ki sta jo pripravila Slovensko stalno gledališče v Trstu in Gledališče Koper **EVROPA JE ENA ROŽA**. Šlo je za projekt, financiran s pobudo skupnosti Interreg III A Phare CBC Italija/Slovenija 2000/2006 Dežela Furlanija Julijska krajina. Pokroviteljstvo nad predstavo sta prevzeli občini Trst in Koper. Pri projektu pa sta sodelovala še Unija Italijanov in tržaško gledališče La Contrada. Predstavo sta postavili na oder Maja Lapornik in Katja Pegan. Majo Lapornik, ki v zadnjem času zvesto spremlja za našo revijo predstave tržaškega gledališča, smo prosili, da odgovori na tri vprašanja o predstavi.

► **Najprej, kako je do te predstave sploh prišlo? Zamisel zanjo je bila menda Vaša, kako ste jo izpeljali?**

Res je, ko smo lansko pomlad v Slovenskem stalnem gledališču načrtovali letošnjo sezono, se mi je vstop Slovenije v Evropsko zvezo zdel tak trenutek, ki bi ga gledališče nikakor ne smelo obiti. Prepričana sem namreč, da mora biti sodobno gledališče tudi sposobno odzvati se na izzive sedanjosti, seveda z umetniško, kulturno govorico, sicer lahko kaj zlahka postane nezanimiv muzej. Da mora, skratka, "začutiti" s prostorom, v katerem nastaja. In razširitev Evropske zveze se mi je v tem času za ta prostor zdel nek prelomni zgodovinski trenutek. Tako sem si zamislila lepljenko, v kateri bi slovenski in italijanski avtorji obmejnega prostora, vsak v svojem jeziku, spregovorili o meji, o tem, kar je bila, predvsem pa o trenutku, ko je ne bo ni več. Vesela sem bila, ko je bil projekt odobren, saj verjamem v izkušnje srečevanja in skupnega dela različnih subjektov. Kako smo vse skupaj izpeljali? No, o tem bi pa lahko dosti povedala. Najprej bi Vas rada popravila, v smislu, da osebno nisem bila zadovoljena za praktično postavitev te gledališke igre, ampak, po sprejetju zamisli za projekt, samo za pisanje scenarija. Originalna zamisel je predvidevala, da bi publika tekstu

sledila na raznih lokacijah stare tržaške mestne četrti in da bi to potem ponovili tudi v koprskem starem jedru. Zamisel torej neke "potujoče" predstave, ki se vije med ljudmi in med sledovi njihove preteklosti. Mesto se mi je tudi zdelo idealno prizorišče srečevanja različnosti... A datum predstave, april, ki se večkrat rad ponaša z obilnim dežjem, nas je prepričal, da je zavetje klasične dvorane verjetno previdnejša izbira. In zakaj prav Hrvatini? Tisti, ki je sledil premieri, bo potrdil, da lahko pogled iz Hrvatinov zaobjame tako tržaški kot koprski del. Simbolična izbira pač, v duhu združevanja, preseganja meja! Režiserka predstave je bila Katja Pegan, direktorica gledališča v Kopru, s katero sva se pri izbiri posameznih tekstov hitro ujeli. Res pa je, da sem bila kot soavtor prisotna na vajah, pod silo razmer pač. Naj ta pogovor izrabim za javno zahvalo in priznanje vsem sodelujočim: igralci in glasbeniki so imeli za študij in postavitev enourne predstave na razpolago pičila dva dneva, v katerih pa so imeli še druge predstave! Brez izdelane scene, brez kostumografa... V takih pogojih je delo praktično nemogoče! In vendar sem v vsem tem času občudovala neko zunanjemu opazovalcu morda nerazumljivo zavzetost, skrb, ki nas je družila. Vtis sem imela, da so teksti igralce kar "zgrabili", veliko smo se tudi pogovarjali in tako poglobljali vedenje o posameznih avtorjih in

Projekt financiran s pobudo skupnosti
INTERREG III A Phare CBC Italija/Slovenija 2000 - 2006
Dežela Furlanija Julijska Krajina

Pokroviteljstvo Občine Trst
Pokroviteljstvo Mestne občine Koper

Slovensko stalno gledališče v Trstu
Gledališče Koper

V sodelovanju z Unijo Italijanov in
gledališčem La Contrada v Trstu

Maja Lapornik in Katja Pegan

EVROPA JE ENA ROŽA
(Meja 2004)

Zamisel Maja Lapornik
Režija Katja Pegan

»Priatelj je tisti,
ki me pospremi
po poti do doma.«

Vljudno vabljeni v torek, 20. aprila 2004,
ob 20.30, v Kulturni dom v Hrvatinih
(pri Škofljah)

Prosimo, da svojo prisotnost potrdite najkasneje
do ponedeljka, 19. aprila 2004, na tel. 0039.040.632664.

foto KROMA

odlomkih. Tudi sami igralci so kreativno pristopali k interpretaciji besedila. Marsikateri profesionalc bi verjetno vrgel puško v koruzo, ta skupina, ki so jo sestavljali igralci našega, koprškega in novogoriškega gledališča ter igralec gledališča La Contrada, pa je verjela, da se kljub vsemu da. Morda naši sredini včasih primanjkuje prav te zagrizene zaverovanosti v to, da se nekaj da narediti. Gotovo pa drži, da bi postavitev takega projekta vendarle zaslužila in potrebovala kaj več razpoložljivega časa. To se je predstavi še kako poznalo!

► **Kako pa je prišlo do sodelovanja s šolami? So ravnatelj in učitelji radi pristopili k projektu? Kaj pa otroci?**

Pri prebiranju slovenske in italijanske literature tega obmejnega prostora je vsakemu, še tako površnemu poznavalcu takoj jasno, da sta zgodovina s svojo silovitostjo in izkušnja v preteklosti večkrat spreminjajoče se meje v književnosti pustila zelo močne sledove. Kako bi tudi ne bilo tako! Veliko je literature, ki govori o delitvah, o krivicah, o bolečini, mnogo manj take, ki bi zmogla neobremenjen pogled v prihodnost. Prav ta pa se mi je za tako priliko zdel nujno potreben, nenadomestljiv element, ki se mu nikakor nisem hotela odpovedati. Ideja, da se po pomoč zatečem k tistim, ki jih preteklost ne obremenjuje, torej k otrokom, se je ponujala kar sama od sebe. Tako sem vodstvu in učnemu kadru osnovnih šol na Opčinah, slovenski šoli Bevk in italijanski šoli Degrassi, predlagala, da učenci pri predstavi sodelujejo s svojimi odgovori na vprašanja, ki sta se tematsko idealno vezali na tekst: Kaj je Evropa in kakšen je-naj bo prijatelj. Naj povem, da so prav vsi, tako vodstvo in učitelji kot otroci, pokazali veliko navdušenje za sodelovanje, in smo jim hvaležni za to. Ti otroški odgovori so bili izvorni, stra-

šansko iskreni, prepričljivi, prepolni otroške fantazije ter neobremenjene in neracionalne vizije sveta, nabiti z vsem tistim pač, kar je zgodovina v preteklosti nujno hromila. Evropa je ena roža - to je resnično njihova misel! Odrasli to povemo, žal, drugače! Zato se mi je zdelo tudi prav, da prav vse njihove misli vključim v brošuro, ki je izšla ob predstavi. Nekaj otrok je potem s svojimi mislimi tudi nastopalo - s kakšnim radoživim veseljem!

► **Kako ste zadovoljni z rezultatom te izkušnje? Bomo predstavo EVROPA JE ENA ROŽA še kje videli ali je ta pesem že popolnoma izpeta? Glede na vložen napor bi bilo morda škoda, da je ne bi še kdaj ponovili.**

Kljub kritičnim mislim, ki sem jih prej izrazila, sem trdno prepričana, da so taki projekti izjemno pozitivna izkušnja. Pa ne samo iz finančnega vidika. Denar ne nadomesti duha! Naše gledališče ima v svoji neposredni bližini gledališči v Kopru in v Novi Gorici, v Sežani tudi nekaj nastaja, pa tudi odnosi z gledališči večinskega naroda v Trstu se spreminjajo. Na nas je, da nas čas ne povozi in ne postavi na stranski tir! Koliko sodelovanja bi lahko bilo med nami, koliko skupnih pobud, ki bi bile tudi iz vidika racionalnejše porabe sredstev smiselne! Pa, ponavljam, ne gre le za to: pretakanje ljudi različnih sredin in hkrati enega velikega prostora je obogatitev in stvarna možnost, ki je ne smemo prezreti. Žal včasih opažam, da so reakcije naših ljudi na to povsem različne - "ah, kaj bi s temi sitnostmi, bomo raje sami..." Predstavo Evropa je ena roža smo ponovili trikrat, ker je bilo pač težko v tem nabitem mesecu maju uskladiti več skupnih prostih datumov. Prav gotovo bi bilo smiselno predstavo obnoviti, dodelati in jo morda ponuditi v razmislek našim šolam in goriškemu prostoru.

foto KROMA

Marta Pavlovič

Zdrava, Marija

Druga nagrada za prozo na literarnem natečaju Mladike za leto 2003

“Okradli so naju ...”

Medla svetloba stoječe svetilke v kotu ju je komaj osvetljevala.

“Kdo vaju je okradel?”

“Kdo, kdo ...? Kako naj medve veva ...? Lopovi ..., ladri ..., cigani z one strani meje ...”

“Sta obvestili policijo? ... Zakaj ne? ... Name sta čakali ..., pa saj ne morem verjeti!”

Marija odloži plašč v predsobi, stopi v kuhinjo in prične pripravljati zajtrk. Starki pricapljata za njo. Skrušeno sedeta za mizo. Za čuda molčita. In tedaj spreleti Marijo kot razsvetljenje: spomni se svojega nonota, nekoč pokončnega abesinskega vojaka, na starost pa sključenega, pozabljivega starčka, ki se je pri hoji naslanjal na zakrivljeno palico, krvalja ji je pravil. ‘Kje je moja krvalja? Vse mi poskrijete, še premikati se ne bi več smel po hiši. Očala ste mi nalašč nekam vtaknili, da ne morem čitati, šoldi mi neprestano zmanjkujejo, z mojo italijansko penzijo ste si žepe napeštali, stvari izginjajo pred mojimi očmi ..., vse propada, vse gre v maloro ...!’ A se je vse našlo. Krvalja je bila obešena ob rob čebra, v katerem so vrele češplje, in ker je nonota neznansko skrbelo, da se bo slivovka spridila, je hodil večrat v shrambo na ogled. Očala so bila na polički v kopalnici, denar v denarnici pod žimnico, italijanska pokojnina v banki, ostalo vsepovsod po hiši, le nonotovo življenje se je zaradi starosti in boleznih porazgubljalo in zapletalo v zagoneten klobčič, ki so ga njegovim bližnjim potrpežljivo odvijali.

“Pojdimo lepo po vrsti!” reče Marija blago in razpostavi skodelice po mizi. “Kje sta bili te dni, kaj sta počeli, sta kaj kupili? Vaju je kdo obiskal?”

Nikamor nista šli, ničesar nista kupovali, saj je že ona v petek dovolj zapravila, na kratek obisk je prišla samo sosedka Pepina, za katero pa dasta roko v ogenj... O, pač: v nedeljo sta šli v cerkev svetega Antona k maši!! Od tu dalje se je vse razpletlo po preprosti logiki. Ko je starejša dala vbogajme, je denarnico spustila v žep namesto v torbico, doma pa je plašč obesila nazaj v garderobno omaro, naj bo kar še nekaj časa tam, saj ji je bilo v tem sicer elegantnem oblačilu med mašo neznansko vroče. Obe sestro sta bili pozneje prepričani, da je denarnica

ostala v torbici. Vse drugo je bilo plod bujne domišljije; danes znajo tatovi že tako spretno vdirati v stanovanja, da brez najmanjše sledi odklenejo vrata in zaklenejo za seboj, brali sta o tem v žurnalih ... pa videli na televiziji ... pa v kinu tudi.

* * *

Kmalu po osamosvojitvi so tovarno zaprli. Se bo že kaj odprlo! so brezposelne delavke tolažile druga drugo. Pa se ni nič odprlo, nasprotno, v stečaj so šla še druga podjetja in poleg Marije je službo izgubil tudi njen mož. Starejša hčerka je bila na pragu srednje šole, mlajša v šestem razredu osemletke in skoraj ni minil teden, da nista česa nujno potrebovali. Družina se je znašla v hudih škripcih. Starša sta pregledovala razpise, pisala vloge, poizvedovala in iskala vse do Kopra, Postojne, Ljubljane ... Marijo je najbolj žalostilo, ko so ji tu in tam odgovorili, da ima sicer ustrezno izobrazbo in dovolj prakse, a je prestara ... Pri štiridesetih prestara!

Živela je v nenehnem stresu. Podnevi je iskala službo, ponoči je sanjala, da je še vedno zaposlena v tovarniškem laboratoriju, kjer je po končani srednji kemijski šoli pustila dobrih dvajset let življenja. Svoje delo je imela rada in odlično se je znašla med gorilniki, destilacijskimi bučkami, pipetami, epruvetami, kapalkami, petrijevskami in ostalo bleščečo steklovino. Njeni marljivost in zanesljivost sta se poznali tudi pri plači. Sedaj pa...

Mož se je nekega dne odločil, da sprejme začasno zaposlitev pri obrtniku v bližnji vasi. Bolje to kot nič! Čas na zavodu za zaposlovanje se jima je iztekkel, njuno skromno socialno nadomestilo je zadoščalo samo za položnice in osnovna živila, prihranki so kopneli.

“Zaupaj v Mater božjo, po kateri si dobila ime!” je nona tolažila svojo nesrečno vnukinjo in se na vso moč trudila, da ne bi izdala lastne glodajoče skrbi in žalosti.

In Marija je šla večkrat v bistriško cerkev, ki jo je še pred njenim rojstvom poslikal mojster Tone Kralj. Pokleknila je pred podobo svoje zavetnice in soimenjakinje, matere vseh mater, skrila obraz v

dlan in goreče molila. Tudi na nonotov grob je šla pa na grob svoje prezgodaj umrle matere in pogovarjala se je z njima, kot da sta še živa. Spomladi je pred cerkvijo trčila na nekdanjo sodelavko Ivano.

“V Trst hodim delat,” je povedala Ivana. “Tudi zate lahko poizvem naokrog ...”

Noč pred svojim prvim odhodom v Trst je Marija premolila in njena zdravamarija je bila prepojena s solzami.

* * *

Me smo samo služkinje, “šerve”, saj v vsej bistrški dolini nihče ne reče, da hodimo v Trst v službo, temveč da hodimo v Trst služiti. Vse je enako kot pred sto, dvesto leti. Še aleksandrinke so bile na boljšem; večinoma so bile dovilje, cenjene in spoštovane, otroci so se nanje navezali bolj kot na svoje prave matere, mnoge so s svojimi gospodarji prepotovale lep kos sveta, z njimi so ravnali kot s člani družine, nekatere se celo niso več želele vrniti v domači kraj, ker so se vezi med njimi in lastnimi otroki za vselej pretrgale, tiste, ki so se vrile, pa so z zasluženim denarjem kupile hiše in odplačale vse dolgove... Kaj pa me...?

Marija je dovolj tankovestna, da globoko v sebi čuti, kako je krivična do aleksandrink, a utrujenost in zagrenjenost narekujeta tudi take misli. V skrbeh je zaradi hčera; da ne bi zašli v slabo družbo, da se ne bi potopili v vrtinec drog in razvrata, da ne bi zanemarili ali opustili šolanja. V strahu je zaradi moža, da se ji ne bi odtujil in se mu gostilna ne bi zazdela privlačnejša od nje in njenega doma ...

Vstane v trdi temi, se uredi, pripravi zajtrk zase in za speče člane družine, pospravi dnevno sobo in kuhinjo, če je treba, obesi oprano perilo ali zlika kakšen kos garderobe, velikokrat skuha ali napol prepraži kako jed, ki jo bodo pozneje dokončali mož ali hčerki. Pred šesto je na bistrški avtobusni postaji.

“Zdravo, Marija! Si dobro spala?” se pošali Ivana.

“Dobro, a pemalo ...” odvrne in se nasmehne Tattjani, ki je samo enkrat mesečno v tej družbi. V Trstu bo sedla na vlak, ki pelje v Milano, tam bo ostala mesec dni, nato bo nekaj dni doma, pa zopet v Milano ... Tako iz dneva v dan, vse leto, vrsto let ... Doma pa poka po vseh šivih! Tu je tudi Metka, ki se vsakih štirinajst dni izmenjuje s svojo sestro pri družini v Padovi, tako da se skoraj nikoli več ne vidita in zelo pogrešata druga drugo; puščata si pismena sporočila in padrona pravi, da je to njuna elektronska pošta. V zadnjem trenutku se pripodi dvajsetletna Mojca, ki je varuška treh predšolskih otrok in je

verjetno s svojim delom od vseh najbolj zadovoljna. Vsaj videti je tako, saj je vedno za hece. Avtobus se napolni do zadnjega sedeža.

Kdo bi nas preštel in poznal? Od vsepovsod vozijo zjutraj avtobusi in vlaki v Italijo na stotine služkinj. Kot čebele se zgrinjajo iz bistrške doline, Brkinov, s Krasa, iz Brd in z Obale proti skupnemu cilju, ki se mu pravi zaslužek na črno! Popoldne se tok zaobrne v nasprotno smer in doma, kakšna ironija, čaka podobno delo kot pri tujcih ...

* * *

“Nona, kako naj ravnam z njima?”

“Po zdravi kmečki pameti!”

???

“Da nikoli ne razpihuješ žerjavice, temveč jo vedno le gasiš ... In ne pozabi: vsako delo je častno, sramotna pa sta laž in nepoštenje!”

Prve dni je bilo tako hudo, da je mislila kar odnehati. Ničesar ni naredila po volji ostarelih sestra, zaradi pomanjkljivega znanja italijanščine pa so bili vsi zapleti še toliko hujši. Najbolj jo je motilo to, da sta ji bili neprestano za petami in da sta se tudi med seboj nenehno zbadali in pričkali. Šele čez čas je ugotovila, da je to njun običajen način sporazumevanja in da se imata v resnici zelo radi.

Starejša Adela je upokojena učiteljica, še vedno signorina, ki je tudi doma gospodovalna kot nekoč v razredu in imeti hoče vedno zadnjo besedo. Prave starosti nikoli ne izda, pa tudi kaže je ne, saj je ohranjena in brezhbno urejena. Njena dve leti mlajša sestra Romana, ki je Mariji nekoč prišepnila, da gresta obe proti osemdesetim, je vdova po visokem uradniku na tržaški kvesturi, ki ji, kar večkrat poudari, ni bilo treba nikoli hoditi v službo. Zna pa odlično kuhati, saj se je kot dekle usposabljala pri nuna. Njen sin je visoka živina v Rimu, kličejo ga dottore, ima osebne varnostnika, livriranega vozniaka in veliko hišo s služinčadjo, a v tej razkošni hiši, vsaj tako pravi Adela, ni za ostareli mater in teto nobenega prostorčka.

Dnevi si sledijo po vnaprej določenem urniku: v ponedeljek ročno in strojno pranje perila, v torek škrobljenje in likanje, v sredo nakupi in peka peciva, v četrtek čiščenje sob in predsobe in enaki opravi v petek po kuhinji, kopalnici, s tem da se jim včasih pridružita še pranje zaves in krtačenje preprog. In ženski vmes ves čas žlobudrata, kako so včasih perice iz Bazovice in z Opčin razprostirale oprano perilo po pobočjih, da se je vanj uprlo sonce in ga belilo, kako so črno perilo namakale v razred-

čenem govejem žolču, da ni zbledelo in izgubilo svojega zamolklega sijaja, kako ni bilo v stanovanjih nobenih pršil, detergentov, mehčalcev in utrjevalcev, te sodobne strupene navlake ... Oh, krasni stari časi!!

Marija se je od svoje skrbne none marsičesa naučila in dovolj je pametna, da to znanje s pridom uporablja tudi v novem gospodinjstvu; kuhinjsko posodo in jedilni pribor tu in tam zdrgne z mešanico svežega limoninega soka in nerazredčenega vinskega kisa, okna in ogledala posvetli s kisovo vodo, neprijeten vonj hladilnika prežene z jedilno sodo, porumenele občutljive tkanine osveži z izpiranjem v raztopini boraksa, preproge posuje s koruzno moko in jih nato temeljito presesa, pohišstvo zdrgne z orehovim oljem, medeninaste predmete pa kar z zelnico ... A resnično očarala ju je samo enkrat na začetku, v drugem mesecu zaposlitve, ko sta ji po dolgem oklevanju zaupali pomivanje steklovine iz prelepe secesijske omare v salonu. Stokrat sta ji zabičali, da mora biti zelo previdna, da ne bi slučajno česa razbila, ker so to čaše in skodelice od bisbissime, bisnone in none ... in vse je neizmerno dragoceno.

Ko je potopila roke v mavrično milnico, se je preselila v drug svet. Kot bi še vedno stala v svojem laboratoriju in titrirala, pipetirala, destilirala, se nežno dotikala steklovine, jo prala in sušila. In občutek za natančnost in previdnost je bil tako izostren, da so bili njeni počasni gibi podobni pantomimi ali igri lutke v gledališču. Starki sta strmeli v njene roke in njun strah, da bo kaj poškodovala, je za vedno izpuhtel. Opazili pa sta njeno žalost ...

“Nisva bog ve kakšni perli, a tudi hudobni nisva, to si verjetno že spoznala. Žal nama je, da si izgubila službo, ki si jo imela rada, a po drugi strani sva sebično veseli, da si prišla k nama!” je dejala Adela in nenadoma se je tudi ona nečesa spomnila in se razžalostila.

* * *

“Kaj pri vas tako čudovito diši?” se ne more premagati Pepina, ko sreča signorino Adelo na stopnišču.

“Potico pečemo!” se drobna starka zravna v vsej velikosti.

“Vi ...?”

“No ..., Marija jo peče, pravzaprav.”

“Imata pa srečo! Ni le prijazna in čedna, tudi pridna je.”

“Da, srečo imava.”

Čas beži, minevajo dnevi, meseci, leta ... Med Marijo in ostarelima ženskama so se stkale globoke vezi. Potem ko sta na začetku nekajkrat preizkusili njeno zanesljivost in poštenost, sta ji pozneje resnično zaupali. In kar je bilo skoraj nepojmljivo: Romana jo je pripustila k štedilniku! Tu in tam sicer še zagodrnja, da se ne bo nikoli naučila pripraviti testenin in riža al dente, v glavnem pa se pustita obe razvajati z raznovrstnimi mineštrami, juhicami in celo jedmi, ki jih poznajo v bistriški dolini. Ko sta prvič jedli krompir v zelnici, sta pripomnili, da ju je ponovi tiščalo pod rebri, a da se je splačalo malo potrpeti. Povišali sta ji plačo. Nista pretirano skopuški; o praznikih in po vsakem temeljitem čiščenju stanovanja jo vedno presenetita s kakšnim domiselnim darilcem.

Marija se ne more spomniti, kdaj ju je pričela vključevati v svojo večerno molitev in kdaj je ugotovila, da moli zanju na enak način kot za svojo ostarelo nono; da bi bili še dolgo zdravi in prisebni, da jima ne bi bilo treba zapustiti njunega stanovanja, da ne bi umrli zapuščeni od Boga in ljudi v kakšni bolnišnici ali domu za ostarele, temveč da bi bila z njima do njunega zadnjega diha ...

“Zdrava, Marija, milosti polna ...”

Anica Perpar

Pesniku

*Z žarkom sonca prebodén
in z vetrom odišavljen
prekmalu že večer.*

*Temá prostrana
mrzla domovina.*

*Mogoče jutri
bo kot danes
toplo sonce
na obzorju.*

Ta jutri...

*Nekoč se bo brez zarje
samotno zvečerilo.
O, Salvatore Quasimodo!*

M. Žitnik

Čarodejke (XIX.)

ZVONovi ČISTE VESTI

Gizela je, vsa srečna, da je napravila perfekten kompromis, odšla z zmagujočim "Srečno, Senta", jaz pa sem dobila občutek nečiste vesti in zmede, ker bi ji bila morala razložiti, v kakšne packarije jo spravljajo neznani interesi manjšinske politike. Toda ona je bila tako prostodušno odmaknjena, kot je po pravici rekla, od pisanega papirja, da bi zlahka bila lahko zamenjala članke Josipa Stritarja s članki Franca Jeze ali uvodničarja pri dnevniku. Če bi ji kdo pokazal moje nekdanje vojne reportaže in ji rekel, da jih je napisal Finžgar, bi malo pomislila, ali je še živ, potem pa bi se sprijaznila s podatkom. O vsem dogajanju v sodobni slovenski kulturi zdaleč več ve njena hči in nemara bi bilo umestno, da bi z Angeliko nekoliko predebatirale vso zagatno zgodbo. Ne, Angelika naj ima svoj čas za treninge, študij in počitek. Nima smisla, da bi jo obremenjevala še s tem ekscesom njene roditeljice!

In če sem se spoprijaznila z nevelikim zgrajanjem nad Gizelo, ker je tako infantilno povedala, kar so ji naročili, v zvezi z gonjo, ki pa bi morala vendarle kazati svojo zastarelost, in je spadala v svinčena sedemdeseta leta, je bilo v tistem trenutku, ko se nisem pokazala užaljeno, pač pa sprijaznjeno z ideološko vojno, vse storjeno zaradi Angelike. Da je mama ne bi tiranizirala še zaradi mene in mojih ostrih besed, ki bi bile vsekakor v tistem pogovoru umestne. Počutim se kot izdajalka starih vrednot, ki so vedno sestavljale moj višji notranji svet, ki ga nič ni bilo premaknilo, niti vojna. Zdaj pa, zaradi počestnih političnih shem, naj bi jaz postala kritična do krščanskih mislecev, kot je Kocbek in do pomembnih voditeljev slovenske kulture, kot sta Rebula in Pahor! Torej, zaradi neke posvetne gospe, naj bi jaz izdala kar tako, mojo miselno strukturo; kot da živimo kje v Stalinovi Moskvi! Spet me ima, da bi pohajala po čistih pohorskih gozdovih, prežala na kačje pastirje in še na kakšno srnico, divjo in poskakujočo, kakor sem bila jaz v mladih letih. A v teh nižinah se napove nenaden obisk: prihaja stari znanec

s paketom knjig!

Režiser Korven ima zares častljiv videz, odkar je, kot pravi, "dovršil" svojo življenjsko dolžnost, odkar je namreč knjiga Povest o tržaškem slovenskem gledališču izšla. Vsekakor se je Korven potrudil, še bolj pa tiskarji, da ne govorim o fotografijah, ki so v razkošju odrskih barv našli prave sence in odtenke! Odrskih slik iz preteklosti, iz mojega otroštva, ko smo lahko videli, sicer v zakotnih dvoranah, pomembne klasične drame, komedije in tragedije, kot te vrste teatra ponekod še spoštujejo, je nešteto, po deset strani, nanizanih z vsemi nekdanjimi igralci in igralkami, pa scenaristi, ki so bili obenem skromni slikarji, nezahtevni do kupcev svojih slik! Ker, če si rekel nekemu kaj šarmantnega o njegovi odrski ljubezni Gabrijelčičevi, ti je podaril tudi veliko grafiko! Mi zares rosijo solze na te fotografije? Zares! In sem takoj pripravljena Korvenu oddati hvalisavo kritiko o njegovi knjigi! Teh mi je podaril toliko, da bom z njimi počastila vse svoje prijateljice, čeprav ne vem, ali jih bodo dovolj cenile. Ker se znajo zadovoljiti z drugačno obliko umetnosti; enostavnimi filmi po televiziji, medtem ko čistijo stanovanje ali kuhajo večerjo.

"Daj, ne joči po minulem idiličnem svetu teatra! Raje preberi, kaj sem napisal!"

A jaz jočem, resnično, celo hlipam. In zraven me je sram, ker je Korvenu nerodno. In se poslavlja.

Jokaje mu rečem, najlepša hvala, a on je že odšel.

PISEMSKA OMAMA

Prebiram pisma časnikarja Vojka. Seveda so prispela z zamudo, a je očitno, da je Vojko dobro obveščen o vseh družbah, ki so pooblaščenec, da prestrezajo pošto. Morda pregledovalci ali pregledovalke pomotoma postavijo ob rob kak vprašaj ali klicaj, bogve!

Ni kar tako tale moj nadomestnik, če mu lahko rečem, da ga ne razumem, zakaj je rinil v tisti pekel, ker mi potem odgovarja, da misli naknadno, ko se bo iz nevarnosti vrnil v varnost,

popisati dogajanje na tem evropskem polotoku v svojem "velikem tekstu". Pišem mu, naj raje čim prej poišče varnost, da ga ne bi pospravile kakšne neumne okoliščine na oni svet, a on mi odgovarja, da se to lahko zgodi kjerkoli, naj si kar ogledam sezname letalskih nesreč! Časnikar Vojko hoče za svoj "veliki tekst", to se pravi zajeten roman, nabrati take izkušnje, kakršne so si nabirali pisatelji v prvi in drugi svetovni vojni, se pravi predvsem Prežihov Voranc. Ko po takem odgovoru pregledujem svoje članke in svoje stare zapiske, si mislim, da sem si tudi jaz delala utvare o posameznikovih sposobnostih, da bi utegnil vplivati na najhujše zaplete. "Človek, ne jezi se!" sem si bila dopovedovala vsaj enkrat na dan. Vojne strasti pa so vseh razjezile, da so dejansko spletli smrtonosne spore tam, kjer bi bilo treba le razjasniti nekaj religioznih zadev. Ena časnikarka lahko o tem, kar se na terenu dogaja, poroča in zapusti svojo službo, čim se reši iz pekla, kar Vojku napišem in me čisto nič ne bo ganilo, če mi bo potem očital, da sem pač 'baba' in on je 'dedec'. Tolaži me edino to, da se bo vojna polegla, da bo napočil mir, in da ne bo takozvane libanonizacije Balkana. Zanimivo pa je, kako hočejo v določenih situacijah vsi biti za mitinge, ko je mrtvecev preveč, pa isti molijo za mir ter hvalijo papeža, ki je simbol miroljubnosti.

"Tak je ta svet," pravi Gizela, "nič ne maraj, se bo že izpela tudi ta vojna in bodo bralci vsak dan raje videli nove filmske zvezdnike kot razborite bojvnike!"

"Upam tudi jaz, predvsem za prijatelja, ki bo moral poročati s fronte, vse do trenutka, ko bodo sklenili premirje, a se zanj bojim, ker vem, koliko nevarnosti mu preti."

"Zakaj pa se je v nevarnost podal?"

"Služba je služba!"

"Pa bi menjal službo, saj si se tudi ti oddaljila od nesrečnih dolžnosti!"

"Vojko hoče napisati veliki tekst, roman na nekaj sto straneh!"

"Za tako zadevo bi rabil tipkarico, vsaj en tipkalni stroj in zbrano atmosfero, ne pa vojno vihro!"

"Njegovo mnenje je drugačno."

"Bog nam obvari pamet!"

Sem presenečena, da se je Gizeli taka priprošnja sploh posrečila! Kar na lepem sva pristali na strani miru in mirovniških misli.

(dalje)

Vladimir Kos

Stari mlin in pesem

*Prava pesem ni izliv sanjačev;
ptički jo začno prepevati;
veter žvižga jo; in svod je vrač:
s špranj cementa čara trav tkanine.*

*Veje so obrnjene k nebesom,
toplega poljuba si žele.
Zrak pomlad povabil je na ples -
obotavlja se, odeta v semiš.*

*Cveti češpelj so zaročne note,
cveti češenj zanje jih pojo.
Zvezd orkester si delijo: svod,
breg noči, in luna v balza-čolnu.*

*Kakor kri kamelija se sveti
vrh pokopališnega zidu.
S križa najbolj ljubljene Poet
zemlji recitira pesem upa.*

*Prava pesem ni izmišljotina -
s srcem nosi nekaj lepega.
Glej, pomlad je prišla v stari mlin.
Čuj, kako zamaknjen klopota.*

* * *

Iz češnjinih čaš

*Ko češnje zavriskajo s ptički pomladi,
japonskih otokov se svet spremeni:
na gričih nasmehne še živčni se gad,
zaplešejo zajčki skrivaj z mesečino.*

*Oh, kaj vse naenkrat je malce drugače!
Še zrak je bolj mlad, skoraj rožnato bel.
In veter, s sibirske prerije garač,
se k češnji naslanja in ni mu za delo.*

*Iz češnjinih čašic diši po likerju -
s škrjančki ga pijem, da slajše pojo.
Ne mislim na pesmi iz ritma in mer,
o sreči si pojem in sreča je v dvoje.*

Peter Merkuš

Iz spominov na starše (XXXV.)

Spomini na očeta

Prve dni po koncu vojne ni bilo jasno, na koga naj bi se človek obrnil v primeru, da bi se mu zgodilo kaj hudega. Nemci, Guardia civica, (mestna straža), Vigili urbani (mestni stražniki), vsi so izginili. Videti je bilo le uniformirano vojaštvo vseh vrst, za katerega pa ni bilo dano vedeti, če bi te razumeli, ko bi jih nagovoril.

Za nas mulce iz četrti Sv. Andreja je takrat napočil trenutek privlačnih, pa čeprav nevarnih igric, ki dotlej niso bile sploh možne, saj nismo razpolagali z materialom, ki pa je zdaj ležal kot božji dar raztresen po terenu. Bile so to granate, vžigalne vrvice, raznovrstna municija, čelade in podobno.

V naši bližini so Nemci svojčas zgradili v parku Sv. Andreja obrambni bunker, kamor so namestili 75 milimetrski top, okoli katerega so zdaj ležale raztresene granate, spojene s tulcem za naboj. Da bi prišli do "balistite", kot smo pravili smodniku iz platnene vrečke v tulcu, je bilo treba ločiti granato od tulca. Starejši mulc je torej zgrabil tulec z granato in tolkel z vso silo z njo ob zid, dokler ni izpadla. Sam sem se nekako zavedal nevarnosti, zato sem se zadržal v nekolikošni razdalji, pa sem bil presrečen, ko sem vendarle tudi jaz prejel nekaj vrečk smodni-

ka od velikega "junaka". Skril sem jih med srajco in majico ter se odpravil domov. Če bi me kdo opazil s tako močnimi prsmi kljub moji drobni postavi, bi nemara mislil, da sem bogve kako stenoiran športnik. Bal sem se pa, da bi me oče zasačil z mojim plenom, zato sem ga doma skril za knjigami v biblioteki. Slednja je bila v sobi, kjer sem sam navadno bral, risal, študiral, a kamor se je tudi oče zatekal k Meyers-leksikonu, ko je iskal razlago za kakšno stvar, ki mu ni bila jasna. V sobi sami ni bilo veliko luči, zato je bila verjetnost, da bi našel moje žakljčke, zanemarljiva. Ko pa je prišel naslednjega dne spet enkrat v sobo s prižgano cigareto v roki... me je spreletela groza: pripravljen sem bil, odločno skočiti in zadržati očetu roko, če bi se nevarno približal knjigam. Oče pa, ki je bil po naravi zelo previden, je sam pazil, da je držal cigareto v primerni razdalji. Kar odleglo mi je, ker mi ni bilo treba poseči. Vesel sem bil, da se je dan srečno iztekkel, tako da sem zvečer, še predno sem mirno zaspal, že snoval "eksperimente" za naslednji dan.

Prvi eksperiment smo izvedli kar na našem dvorišču. Napolnili smo kjantarico s koščki smodnika, ki je drugače imel obliko širokih rezancev. Vtaknili smo v steklenko konec nekaj metrov dolge vžigalne vrvice, prižgali drugi konec in stekli domov v četrto nadstropje (brez dvigala), kjer smo skozi špranje zaprtih polknih opazovali, kaj se bo zgodilo. Namesto pričakovane majhne eksplozije z visokimi plameni smo pa začudeni doživeli nekaj metrov visok ognjemet, ki ni bil niti zelo hrupen, a je povzročil veliko dima in smradu. "Maledeta mularia" (presneta otročad) je iz nasprotne hiše zadonel razburjen glas, ki pa nas ni kaj posebno vznemiril, saj smo bili gotovi, da se nihče ne bo pritožil pri Guardia del popolo (Narodna straža): Mi smo se čutili svobodni kot malokdaj in smo z veliko neodgovornostjo nadaljevali z našimi eksperimenti - seveda ko staršev ni bilo doma!

Osebnost sem bil vesel, da sem spravil zaloge smodnika iz biblioteka. Še vedno pod vplivom Goebbelsovih propagandističnih tirad o "Wunderwaffen", čudežnem orožju, o prvih raketah V1 in V2, bi bili radi tudi mi izdelali nekaj podobnega, pa

Letak, ki sem ga našel v bližini kasarne nemške vojne mornarice v ulici Belpoggio nekaj dni pred prvim majem 1945.

Mirella Urdih - Merku in prof. Pirjevec pred spomenikom sovjetskemu vojaku v Berlinu.

čepprav v manjšem merilu. V ta namen bi pa potrebovali kakšne tanke cevi. Domislili smo se, da bi tiste, s katerih navadno visijo zavese na oknih, bile kar se da pripravne. In jaz, ne bodi len, sem si jih doma takoj prisvojil nekaj za naše "rakete", saj na sprednjih oknih zaradi bombnih napadov itak nismo imeli več zaves. Napolnili smo torej te cevi z drugo vrsto smodnika, ki je bila tanka kot špageti, a s štirikotnim prezom. Nekako vsakih deset centimetrov smo dodali nekaj prahu, ki smo ga zribali iz bele ali rdeče svetilne municije, kar bi nam omogočalo, kontrolirati med poletom rakete njeno še obstoječo avtonomijo. Na startnem poligonu smo s sistemom Meccano zgradili startno desko. Meccano bi lahko primerjali z današnjim Lego, le da so njegovi sestavni deli bili iz kovinske snovi namesto iz plastike. Z navdušenim vriskanjem smo spremljali naše rakete, ko so poletele do strehe nasprotne hiše, se zataknille v kak strešnik ali zletele celo onkraj hiše na ulico Franca. K sreči pa nobena raketa ni zašla v kakšno okno, tako da so ti tehnični podvigi ostali

Zgoraj: gozdiček z razlago, da se nahajamo pred vojnim pokopališčem, ki spada k spomeniku sovjetskemu vojaku. Spodaj: venca Beloruske republike ter Kazahstana in, desno, venec židovske skupnosti v Berlinu.

zapisani v spominu kot nekaj lepega iz časov, ki niso bili lepi, temveč polni napetosti in neprijetnih vtisov.

Nekaj dni po osvoboditvi je oče pogledal na cesto in opazil, da s številnih oken visijo italijanske zastave. Tako tudi pri naših sosedih, s čigar otroki sem dan prej izvajal omenjene eksperimente. Narodna straža, ki je šla mimo, oborožena s puško, je glasno opozorila, da morajo zastave izginiti, če nimajo rdeče zvezde na sredi. Ker nihče ni reagiral, je mož streljal v zrak. Trobojnice so tedaj na mah izginile, naši sosedi so pa prišli rdečo zvezdo. Tudi na naši hiši je iz prvega nadstropja plapolala italijanska trobojnica. Tam je stanoval gimnazijski profesor Khail, nemškega izvora, ki se je po strelu podal na ulico in obrnjen na stražo začel kričati, da on ni predstavnik nikake oblasti in torej nima pravice, kaj ukazovati. Prerekala sta se kar nekaj časa, dokler straža ni odšla, ne da bi kaj dosegla. Kaj kmalu so sosedi odstranili trobojnico z rdečo zvezdo. Lahko bi rekli, da so to bili prvi stiki meščanov z novo administra-

cijo, o kateri se da sklepati, da je bila zelo nesigurna. Oče je vse to vzel nekako na znanje, ne da bi kaj dosti komentiral. Videti pa je bil zaskrbljen, ker je nevidna roka očitno začela organizirati upor.

Odkar so bili tu partizani, oziroma Titova vojska in njihovi zavezniki, v Trstu ni izhajal katoliški tednik Vita Nuova. Ko sva se nekega dne vračala z očetom proti domu, sva srečala gospo Monti, če se prav spominjam, ki je stanovala na številki 12 in je dobro poznala teti Bortolotti, ker so bile vse članice Azione cattolica. Očeta zaprosi, da bi podpisal peticijo, naslovljeno nemara na jugoslovanske oblasti, naj dovolijo ponovno izhajanje katoliškega tednika. Oče je bil nekoliko v zadregi, saj se je verjetno že bal posledic, če bi peticije ne podpisal. Je pa ostal samemu sebi zvest in je odklonil podpis. Gospa se je takoj kislo oddaljila - in posledice je bilo kar kmalu občutiti.

Le kak dan kasneje srečam na cesti gospoda W., ki sem ga po očetovem nasvetu še naprej pozdravljal tudi takrat, ko so izšli Mussolinijevi rasni zakoni, in ki se je bil vrnil v mesto. V nasprotju z običajno vljudnostjo tokrat ne odvrne mojega pozdrava. Ob naslednjem srečanju prav tako ne. Prav čudno se mi je zdelo in hudo je bilo ne samo meni, ampak tudi očetu, ko sem mu to povedal. Človek je imel občutek, da v Trstu na prvem mestu rasistične lestvice niso bili več Judje, temveč Slovenci. Dobili smo sicer demokracijo, vendar nismo zaradi tega bili na boljšem, temveč celo na slabšem, ker smo se izdali. Kakšna je bila torej razlika od fašizma? Ni je bilo zaznati.

Teh občutkov sem se spomnil 29. februarja letos, ko sva z ženo pospremila prof. Jožeta Pirjevca k spomeniku sovjetskemu vojaku v Berlinu. Nahaja se le nekaj korakov od Brandenburških vrat in Reichstaga. V bližnjem gozdičku so pokopani sovjetski vojaki, ki so koncem druge svetovne vojne padli med jurišanjem na Reichstag. Konec februarja se jih uradno spomnijo, kot so pričali številni še sveži venci ob vznožju spomenika. Nosili so trakove s posvetilnimi napisi bivših republik Sovjetske zveze, ki so se medtem osamosvojile, kot so Ukrajina, Tadžikistan in Belorusija, pa tudi Ruske republike. Na skrajni desni je stal venec judovske skupnosti v Berlinu kot znak hvaležnosti za - dobesedno - Befreiung, to je osvoboditev! Kot če bi se judovska skupnost v Trstu spoštljivo poklonila jugoslovanski vojski za osvoboditev in bi spomenik jugoslovanskemu vojaku stal nekje med Velikim in Borznm trgom. Opozoril sem prof. Pirjevca na tamkajšnjo stvarnost brez odvečnih besed.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da Lenina danes še častijo na svojih ulicah Gornja Radgona, Izola, Piran, Trbovlje in Ljubljana, Maribor pa Marxa in Engelsa; da je v Sloveniji več mest, ulic in trgov poimenovanih po Titu, Kardelju in Kidriču, da imajo v Mariboru tudi Veljka Vlahoviča in Mošo Pijadeja; da tega imajo tudi v Črnomlju...
- da se iz obmejne Primorske dnevno seli na delo čez mejo v Italijo okoli 15.000 ljudi...
- da je po podatkih iz leta 2003 izhajalo v ZDA 344 dnevnikov in tednikov v španščini...
- da je partijski veljak Leskošek dal l. 1944 na Koroškem likvidirati angleškega majorja Canusaca, kar je opravil poznejši udbovec Jože Ulčar...
- da se na zadnja mesta po znanju angleščine v Evropi uvrščajo Italijani, Španci in Portugalci...
- da se je v Sloveniji v enajstih letih liberalne vladavine število novorojencev zmanjšalo za tretjino...
- da je med zadnjo vojno izhajal v Murski Soboti tednik v madžarskem jeziku s slovenskimi članki...
- da je v 42-milijonski Franciji bilo med vojno izvensodno pobitih 2000 oseb, v poldrugomilijonski Sloveniji pa so partizani likvidirali okrog 5000 ljudi, večinoma civilistov...
- da se je v preteklem letu v milanski občini prvič zgodilo, da je število civilnih porok prekosilo število cerkvenih...
- da doberdobski župan Marij Lavrenčič razmišlja, kako bi v statut občine Doberdob vključil "laičnost"...
- da pripravlja prof. Marija Pirjevec italijanski prevod Tržaške knjige, katere slovenska izdaja, ki je izšla pri Slovenski matici, je takoj pošla...

Pošteni rodoljubi, hrabri fantje (II. del)

Stanislav Simčič

Ureja Ivo Jevnikar

V prvem delu tega sestavka je nekdanji primorski padalec Stanislav Simčič opisal, kako je iz gardnega bataljona kraljeve jugoslovanske vojske v Egiptu prešel v gverilsko šolo britanske posebne službe SOE v Hajfi in na tečaj padalstva ob Suez.

Tokrat opisuje priprave na spodletelo misijo Haydock, ki naj bi ga na pobudo znanega častnika in poznejšega znamenitega zgodovinarja, še živečega Williama Deakina skupno z Ivom Božičem popeljala s podmornico z Malte v Istro, pri čemer daje svojo razlago za odpoved misije.

Nato je v tem delu na vrsti še spust s padalom med partizane na Primorskem.

Ivo Jevnikar

SPET V BATALJONU

Med tem časom, bilo je že leto 1942, se je v vojni zgodilo še marsikaj. Sile osi so bile tepene na mnogih frontah. Kaj pa je bilo z gardnim bataljonom? Polkovnik Prosen ga je odpeljal na fronto v sklopu neke indijske divizije. Ne zato, ker bi bil tam potreben, temveč da ga je rešil razsula, ker so se med vlado v Londonu in štabom v Egiptu dogajale mnoge homatije. Vse to je vplivalo na padec morale med vojaki. Da bi to rešil, je polkovnik izposloval pri štabu VIII. armade, da so bataljon odmaknili vplivu teh intrigantov. Ker pa so bile razlike med Indijci in Jugoslovani znatne, kar je zelo oteževalo delo poveljstva, so bataljon umaknili in ga prestavili v Hajfo v Palestini, v kraj, imenovan Atira.

Tečajnike padalce so nas tako vrnili v gardni bataljon, kjer pa niso vedeli, kam naj bi nas postavili glede na našo usposobljenost. Tako smo vsaj mislili takrat. Nas Slovence so poslali v Kairo, in sicer v predmestje Meadi.

V KAIRU - SOE IN ISLD

Nastanjeni smo bili v manjši hiši, ki je bila last Nemca, ki je bil verjetno interniran. Tam smo nadaljevali z učenjem. Vodil nas je britanski stotnik William Deakin, profesor in Churchillov prijatelj. On je skrbel, da nam ni nič manjkalo in

da so bile tudi vaje kar naprej redne. Da nas je prevzela SOE (Special Operations Executive), nismo niti vedeli.

Ker smo v prostem času obiskovali Jugoslovanski dom, smo tam srečevali fante, ki so pripadali skupini ISLD, katere je vodil naš stari znanec in zaščitnik profesor Ivan Rudolf. Tudi z njim smo navezali stik in se redno obiskovali.

Njegovo skupino so sestavljali Slovenci, pripadniki bataljona in naši stari znanci. Z njimi smo bili v pristnih odnosih.

POT NA MALTO

Bližala se je pomlad 1943, ko je stotnik Deakin določil Iva Božiča in mene, da greva v Slovenijo, in to s podmornico, ki naj bi naju privedla do istrske obale, kjer bi se izkrcala.

S tem namenom smo odpluli iz Aleksandrije z nekim konvojem na otok Malto, v mesto Valletta. S seboj smo imeli vso potrebno opremo: radio aparat, čoln in ostalo. Nastanili smo se v neki hiši v Valletti, kjer nas je obiskovala razna gospoda, častniki in civilisti. Na začetku smo diskutirali samo o tem, kako se bomo izkrcali. Potem pa sva postavila vprašanje: Kaj naj bi tam počela? Odgovorili so nama, da bi tam začela zbirati prostovoljce za boj proti fašistom, in to samostojno, ne da bi se povezala s partizani, ki so bili tam takrat že številni.

Ko sva se z Božičem sama pogovarjala o tem, sva prišla do zaključka, da to ne gre. Povedala sva jim, da naju v nekaj dneh ujamejo Italijani ali pa partizani, ako se ne poveževa z narodno osvobodilno vojsko. Kaj bi bilo za naju slabše? Operacija pa bi tako in tako propadla. Gospodje so osuplo poslušali, potem pa namrgodeno izjavili, da morajo o stvari še razmisliti.

Naslednjega dne naju je Deakin obvestil, da se vračamo v Kairo. Zadevo so rešili tako, da so izjavili, da podmornice ni. Tokrat smo se vrnili z letalom. Dva dni sva čakala v vojaškem hotelu, potem pa so naju vrnili v Meadi in vse je teklo po starem.

Nadaljevali smo s prejšnjim načinom življenja do julija 1943, ko nas je Deakin zopet obvestil, da je prišla naša ura in da gremo v partizane. Z vlakom so nas odpeljali do Tobruka in potem s tovornjakom do mesta Derna, kjer sta bila letališče in precejšnja baza.

POT V DOMOVINO

Tokrat smo odšli vsi iz hiše v Meadiju, nismo pa vedeli, kateri in kdaj bomo odleteli, pa nismo za to nič marali, samo da bi že enkrat odšli. Pripetil se je zanimiv primer. V kantino je prihajal ameriški častnik in rad kramljajal z nami. Govoril je hrvaško z jenkijskim naglasom. Trdil je, da gre v Jugoslavijo, in sicer na Hrvaško, da bo tam videl, na kateri strani je kdo in kdo ima prav. Pa sem mu rekel, da če gre sam, brez zvez, ne pride nikamor, saj se lahko zgodi, da ga tam samo zaradi lepih čevljev kdo ubije. Prepadeno me je gledal. Še isto popoldne je odšel nazaj v Egipt.

Slednjic je prišel 17. julij 1943. Tega dne so Božiča in mene obvestili, da popoldne odletiva. opremili so naju od pet do glave, dali so nama nove topografske karte, po dve pištoli, šmajser brzostrelko, po dve ročni granati, radio aparat in nekaj lir. Povedali so, da gre

z nama še dvojica. To sta bila stari znanec Alojz Sivec in poročnik Lenščak, ki se je držal bolj po angleško. Povedal je, da prihaja iz Londona, kaj več pa ga tudi nismo spraševali. Videli smo, da ni "naš".

Ko je prišel čas odhoda, smo se tovariško poslovili od vseh in odleteli. Leteli smo prek Sredozemskega morja in gledali v globino. Videli smo samo morje. Nestrpno smo čakali, da pridemo na cilj, da se srečamo s svojimi in slišimo domačo besedo. Na to, kaj nas čaka, nismo niti pomislili, prepričani, da gremo med svoje.

Bilo je že krepko po polnoči, ko je Ivo, gledajoč skozi odprtino za skakanje padalcev, videl predel pod nami, ker je bila močna mesečina, in spoznal kraj. Viknil je: "Pa tu spodaj je Bača! Hura, saj sem doma!" Bili smo nad Šentviško planoto.

Kmalu je zablestela rdeča luč, znak "Pozor", za tem pa zelena: "Skoči!" Izskočili smo vsi štirje in srečno pristali "na svoji zemlji". Po prvem

Padalski nogometni klub v soli SOE na Mount Carmelu pri Hajfi poleti 1942. Čepijo od leve: Ivo Božič, grški padalec Agokopulos, Bogdan Mrkobrada (ki ga je Božič po vojni srečal v Torontu), grški padalec Jonidis in Srb Žiko Urošević (ki je po vojni živel v ZDA).

Stojijo od leve: Bora Kačarevič, Marjan Fegec iz Trsta, Bora Trobojčević, Lončarić, Drago Pavlovič in Dinić.

Ivo Božič, ki je posredoval sliko in podatke, se spominja, da je Kačarevič delal na jugoslovanskem veleposlaništvu v Sofiji v Bolgariji. Z bližnjega vzhoda so ga poslali v Srbijo s padalcem Kankaražem. Ko so se četniki umikali iz Jugoslavije, je prišel do Furlanije in kasneje živel v Kaliforniji. Trobojčevića so tudi poslali v Jugoslavijo, kjer so ga zajeli Nemci in poslali v ujetništvo blizu švicarske meje. Pobegnil je v Švico in po vojni živel v ZDA.

težavnem iskanju so nas tovariši prijazno sprejeli. Prvi partizan, kateremu sem stisnil roko, je bil delegat glavnega štaba Dušan Kveder, ki so ga poslali, da nas sprejme. Dušan Kveder, narodni heroj, je bil pozneje poveljnik IX. korpusa pa tudi glavnega štaba Slovenije.

Zaradi gostote italijanskih vojaških postojank smo se hitro umaknili ter s Šentviške planote odšli v vas Lokovec na Banjško planoto, kmalu za tem pa v Trnovski gozd.

Med partizani pa tudi med ljudstvom je vladalo veliko navdušenje ob našem prihodu. Bil je znak, da slovenski narod ni sam v borbi proti fašizmu, temveč da so drugod po svetu še vedno sile, ki so sposobne uničiti fašizem in nacizem ter prinesiti svobodo.

Že 25. avgusta smo pričakali novo pošiljko, spust padalcev na gori Javornik pri Črnem Vrh. Tokrat je dospel major britanske vojske Neville Darewski kot vodja britanske vojne misije pri IX. korpusu.

Stanislav Simčič v Kairu leta 1943.

PO KAPITULACIJI ITALIJE

Kaj kmalu za tem je bila kapitulacija Italije in s tem temeljna preobrazba partizanskega boja na Primorskem. Ko smo prek radia zvedeli, da je prišel naš čas, da Italijani zapuščajo postojanke in se v neredu umikajo, se je naš odred takoj spustil iz Trnovskega gozda v dolino Vipave. Že v vasi Vrtovin smo srečali prvo večjo skupino italijanskih vojakov, ki jih je vodil neki poročnik. Zaustavili smo jih in zahtevali, naj v skladu s podpisanim premirjem položijo orožje. Izgovarjal se je, da nima takih navodil, vendar sem vztrajal in predlagal, naj gre na razgovor z našim poveljnikom. Res je odšel, medtem pa sem imel ognjevit govor v italijanščini in prepričal vojake, da so odvrgli orožje in odšli. Ni treba omenjati, da so slabo oboroženi partizani kaj kmalu pobrali orožje in se opremili.

Ni mogoče opisati, kakšna evforija je zavladala med ljudstvom po vaseh. Povsod so prepevali in vzklikali partizanom. Štab Cone se je namestil v vasi Vogrsko, ki leži na griču. Tja so iz vseh krajev prihajali v partizane prostovoljci. Število je bliskovito naraščalo. Uvrščali so jih v čete in bataljone, po kratkem postopku so starejše partizane imenovali za poveljnike in jih pošiljali na gričevje okoli Gorice. Tako je nastala "goriška fronta".

Samega mesta niso hoteli zasesti, saj sta bila tam še vedno italijanska vojska in štab divizije. Partizanska vojska takrat še najmanjši ofenzivni operaciji ni bila dorasla. Poanta je bila v tem, da se ustanovi redna vojska, pa čeprav je bila še daleč od prave armade. Važno je bilo, da se ljudstvo mobilizira, potem se bo že privadilo na "gverilski" način bojevanja. Vidna značilnost fronte je bila ta, da na njej ni bilo niti enega poklicnega vojaka, ki bi zadeve vodil in upravljal. Vse je bilo spontano in nekoliko tudi v slogu: "Le vkup, le vkup, uboga gmajna!"

Mi padalci smo bili še kako aktivni. Radiotelegrafisti so delali s svojimi aparati. Gorjanc, Šuligoj in jaz pa smo neprenehoma operirali. Že takoj prvi večer nas je poklical poveljnik Primožič in nam pokazal zaboj italijanskega streliva, rekoč: "Tu imate strelivo, dam vam še tovor-njak, izberite si skupino borcev pa pojdite in porušite oba mosta čez Sočo v Gorici in Ločniku."

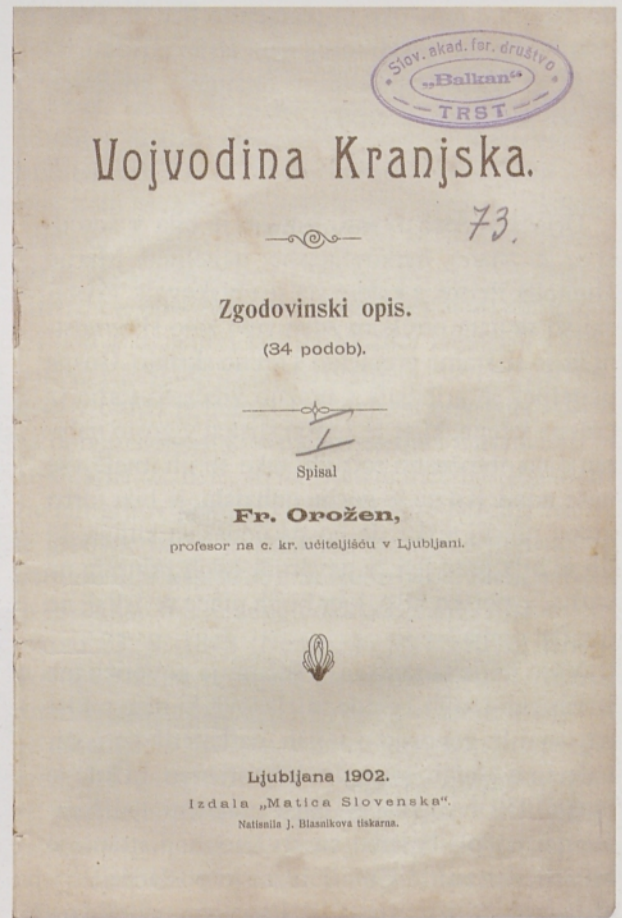
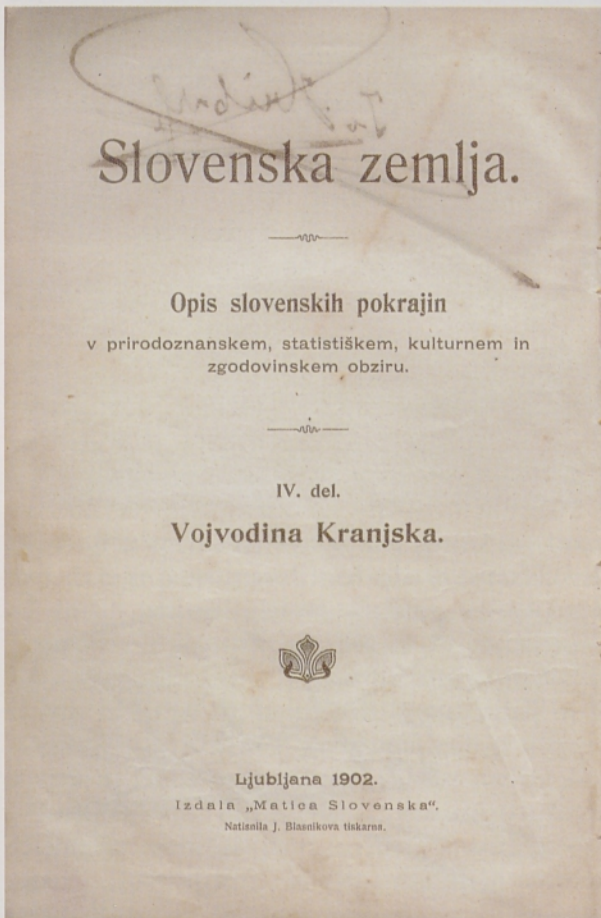
(se nadaljuje)

Bruna M. Pertot

Včasih se knjiga ne vrne

Najbrž ne bo nikoli dano vedeti, od kod se je ta knjiga (130 strani, cm 14 x 22), izdana v Ljubljani l. 1902, prikradla v tetino skrinjo. Knjiga nima originalne podobe in je vezana v trde, rjavo marmorizirane platnice.

Prastric Francele, po domače Drjač, je l. 1902 imel 34 let; bil je "piscator et vinitor",

po barkovljansko

bi rekli "peš-

kadur", s

temnim,

blago-

zvočnim

ujem v zad-

njem zlogu, nekoč so

imena na -ur imela prizvok nečesa manjvrednega. Imel je

svoyo barko, svojo zemljo, svoj vinograd, bil je med tistimi, ki

so goreli za Nabergoja. Z ženo sta bila naročena na mohorjevke. Morda so zato prihajale v hišo vse, ali skoraj vse zgodovine, zlasti tiste slovenskega naroda, ki jih je neutrudno izdajala Mohorjeva družba, od Grudnove, Staretove in Malove. Vendar ni misliti, da bi se "piscator" zvečer ukvarjal z zgodovino naroda. Toda zgoraj skenirano knjigo, ki jo je napisal zgodovinar Fr. Orožen, je izdala "Matica slovenska" v Ljubljani. Pečati, vtisnjeni na raznih straneh knjige (z enim je nekdo zapečatil lepo oko in plemenito lice dr. Franceta Prešerna), pečati torej, nam jasno povedo, da si jo je nekdo izposodil v omenjeni knjižnici, kamor se knjiga ni vrnila.

Drjačeva žena Ivana, Vanka, je bila v sorodstvu z znano barkovljansko učiteljico Marijo Humplik Pertot, s katero sta se obiskovali. Ti obiiski so se nam otrokom zdeli zelo zelo skrivnostni in so se stalno prepletali s tetino skrinjo. Gospa učiteljica je prihajala s prazno vrečasto torbo iz črnega satena, ki se je zgoraj stiskal v gosto nabiranje na obročastih ročajih: take so jih imele vse naše none. Ko pa je gospa odhajala, je bila torba videti precej težka. Je gospa odnašala knjige, ki jih je bila pred leti, v nevarnih časih prinesla na varno, v ribiško hišo, kjer bi jih nihče ne iskal, ne jim dal ognja?

Všeč mi je ta razlaga. Všeč mi je govorica teh starih knjig, njih besede in glasovi, ki niso nikjer napisani in govorijo o rokah, na katerih so počivale, in o ljudeh, ki so jim bile pri srcu. In kdo je utegnil biti Ivan Hribar, čigar mogočni, temperamentni podpis beremo na prvi notranji strani: je bil navaden smrtnik ali ljubljanski poslanec?

In zakaj ni gospa učiteljica po vojni odnesla tudi te knjige? Preprosto: prehitela jo je smrt. Njo in teto. Bilo je prepozno.

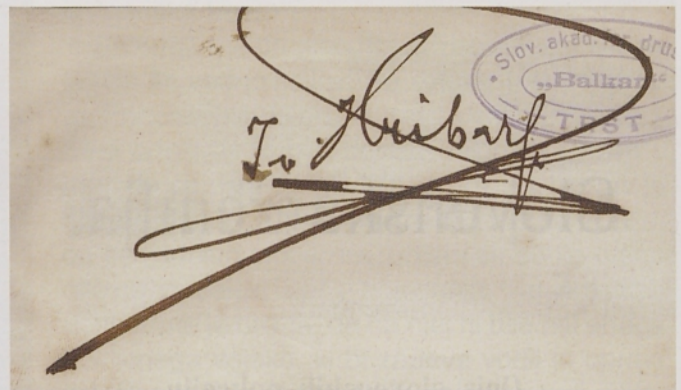
Pa še odlomek iz knjige profesorja Fr. Orožna, ki se zaustavi pri nekaj stihih iz pesmi frančiškana in pesnika Valentina Vodnika, ki jih je napisal l. 1811: naj ob originalu zapišemo še parafrazirano verzijo, saj to ni prepovedano:

***Korintu so rekli
grško oko,
Slovenija prstan
Evropi naj bo!***

«Korintu so rekli
Helensko okó,
Ilirija prstan
Evropini bo.»

Dr. France Prešeren.

Mitja Petaros

Nekaj besed o zastavoslovju

Zastavoslovje ali s tujko veksilologija (iz latinščine vexillum - kvadratni prapor, ki ga je uporabljala rimska konjenica) je dokaj nova znanstvena veda. Izraz veksilologija za označevanje študij, ki sistematično in znanstveno obravnavajo in opredeljujejo zastave, je baje prvič uradno uporabil Whitney Smith, ravnatelj Flay Research Center iz Winchestra (ZDA), šele leta 1969. Nasploh pa so zastave ali bojni prapori zelo stari (baje so jih prvi uporabljali Kitajci, še pred starimi Rimljani), v Evropi so se razvili iz srednjeveških barvnih grbov za medsebojno prepoznavanje, ki so jih nosili na ščitih (iz teh grbov so se kasneje razvile zastave, nekatere so s takimi srednjeveškimi barvami še danes v rabi), najbolj pa so se zastave razvile med pomorščaki, saj so jih potrebovali za prepoznavanje na velike daljave (še danes so v rabi signalne zastavice, ki jih uporabljajo za sporočanje). Bojni znaki in prapori pa so stari kot človeštvo samo, saj so ljudje od zdavnaj potrebovali in uporabljali simbolične upodobitve (tote-me), da bi se prepoznali med sabo in se razlikovali od drugih (skupin, plemen, ljudstev, vojska ipd.). Veksilologija je tesno povezana tako z grboslovjem kot s sfragistiko (vedo o pečatih), zato so jo do 20. stoletja obravnavali, preučevali, o njej pisali in jo raziskovali heraldiki. V petdesetih letih prejšnjega stoletja so začele nastajati prve samostojne veksilološke ustanove in društva. Danes nas zastave stalno spremljajo: izobešajo jih razna društva, mednarodne ustanove, organizacije, privatne družbe in podjetja (v propagandne namene), občine, mesta, državne ustanove ipd. Nedvomno pa so zastave od pomladi

narodov dalje odigrale tudi zelo pomembno vlogo pri istovetenju ljudi in družbe nasploh z nekim skupnim simbolom in so tako postajale tudi politično zelo pomembne.

Slovenska zastava, kot jo poznamo danes, je nastala kot marsikatera druga ob narodnem prerodu leta 1848: takrat so jo na Slovenskem izobešali kot protiutež nemški (črno-rdeče-rumeni) trobarvnici v istih barvah, kot jo imamo danes (le brez grba v levem kotu seveda). Zastava iz leta 1848 je nekdanja kranjska deželna zastava (ki je nastala po barvah kranjskega grba iz leta 1364 oz. 14. stoletja. Blazoniranje oz. opis grba: na belem (srebrnem) polju modri orel z razpetimi krili in rdečimi kremplji, s kljunom in z jezikom na desno obrnjeni glavi ter s ščitnikom v obliki polmeseca v šahirani belo-rdeči barvi na oprsju: čeprav je svojčas grb imel zlato barvo in ne srebrne oz. bele, so na Dunaju med urejanjem državnih grbov ponovno določili stare deželne barve; te grbovne barve je pristojno avstrijsko ministrstvo potrdilo tudi leta 1836), in njene barve (bela, modra in rdeča) so bile uradno določene z ministrskim odlokom 23. 9. 1848 (Nemci, ki so živeli na Kranjskem, so tedaj vztrajali, da bi morala biti zastava rumeno-modra-rdeča, kot so bile pač barve kranjskega grba iz leta 1463 oz. v 15. stoletju, a ni jim uspelo prepričati dunajskih funkcionarjev). Slovenci pa so že pred tem odlokom uporabljali tako trobarvnico, zato so jo po izdaji odloka z velikim veseljem splošno sprejeli kot slovensko narodno zastavo in znamenje slovenstva nasploh. Naj kratko dodamo, da take zastave niso smeli Slovenci izobešati za časa

Levo: dopisnica iz leta 1900. Desno: Kranjski grb, ki je slovenski zastavi dal belo, modro in rdečo barvo.

Kraljevine SHS in vse obdobje Kraljevine Jugoslavije, med okupacijo v II. svetovni vojni je bila tudi prepovedana; slovenske partizanske enote so rdečo peterokrako zvezdo dodale na zastavo 1. 10. 1941, medtem ko so v Ljubljanski pokrajini protikomunistične formacije takrat uporabljale slovensko trobojnico brez znakov (nekatere pa so narodni zastavi celo dodale nekak grb,

Belo - modro - rudeče barve

so po sklepu ministra notranjih oprav od 23. tega meseca poterjene barve krajske dežele. Ta razglas je pri Ljubljančanih, ki še vedo, de jih je slovenska mati rodila in de jih slovenska zemlja redi, tako neizrečeno veliko veselje obudil, de je bila koj drugi dan, to je, v nedeljo zvečer veselica po celi Ljubljani napravljena. Že davnej ni Ljubljana tako slovesno noč imela, ko je ta bila! Drugo pot bolj bomo natanjko popisali to veselico, in svojim dragim bravcam po deželi tudi povedali, zakaj de nas je to poterjenje starih krajskih barv tako razveselilo. Danes le tole rečemo: Narod brez narodnosti je teló brez kosti: vsi pravi Krajnici pa hočejo celo teló imeti: Nemškutarji bi nam radi kosti vzeli, pa ne bo dal! Cesar so nam ustavo dali, de se tudi našimu ljudstvu njegove pravice no bojo kratile več. In téh pravíc se bomo terdno držali!

Zgoraj: članek v Kmetijskih in rokodelskih novicah iz leta 1848. Pod njim je tržaška dopisnica iz leta 1909 s slovensko zastavo.

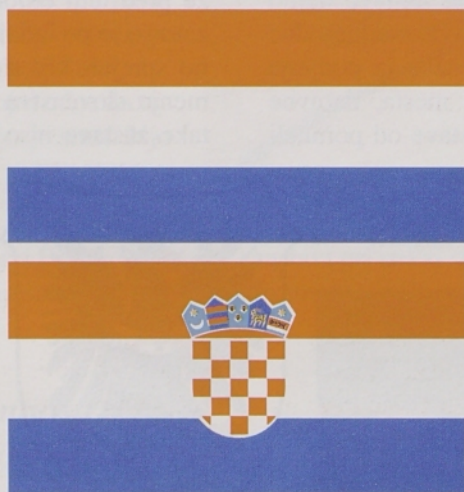

ki je bil zelo podoben današnjemu, druge pa stari kranjski orel). Socialistična republika Slovenija je v obdobju SFRJ uporabljala belo-modro-rdečo zastavo vodoravnih prog z rdečo (zlatorumeno obrobljeno) zvezdo na sredi. Ko je nastala današnja samostojna demokratska Republika Slovenija, so sprejeli narodno tribarvnicó kot zgodovinski simbol vseh Slovencev, odstranili so zvezdo in v levi zgornji kot dodali novi slovenski grb, tudi zato, da bi se slovenska trobojnica razločevala od drugih dveh državnih zastav, ki imajo enako razporejene barve. Podobnost slovenske z rusko in slovaško zastavo pa je zgolj naključna, saj so svojo zastavo v 19. stoletju Slovenci praviloma prevzeli iz grbovnih barv srednjeveškega kranjskega grba, čeprav ni izključeno, da so takrat že poznali rusko pomorsko zastavo (saj je bilo med Slovenci v avstro-ogrskem cesarstvu mnogo pomorščakov). Naj tu odpremo kratek oklepaj: ruska trobarvna zastava, kot jo poznamo danes, je nastala ob koncu 17. stoletja. Ko se je car Peter Veliki vrnil iz Zahodne Evrope, je bil tako očaran nad vsem tem, kar je bil na potovanju videl in spoznal, da je iz navdušenja prevzel (drugače postavljene) barve nizozemske zastave in jih najprej ukazal uporabljati ruski trgovski mornarici, leta 1799 pa so jih razglasili za barve državne zastave. Barve te tribarvnice so kasneje imele velik vpliv na večino zastav slovenskih narodov, ko so ob pomladi narodov zahtevali lastne

zapremo oklepaj, še nekaj podatkov o tem, kdaj so v novejši zgodovini te tri države uzakonile svoje zastave, ki so zdaj v uporabi: najprej je to storila Slovenija, ki je zastavo sprejela 25. 6. 1991, Rusija je po razpadu ZSSR trobarvno zastavo uvedla 22. 8. 1991, Slovaška pa 1. 9. 1992. Kot rečeno, so razni prapori nastajali pod očitnim vplivom nizozemske zastave, ki pa prvotno sploh ni imela rdeče barve, temveč oranžno (okoli leta 1600 iz spoštovanja do grba princa Viljema Oranskega, ki je ogromno prispeval k nizozemski osamosvojitvi), a ker ni oranžna barva obstajala v heraldiki, so jo sčasoma zamenjali oz. pordečili; danes imajo zastave z enakim zaporedjem

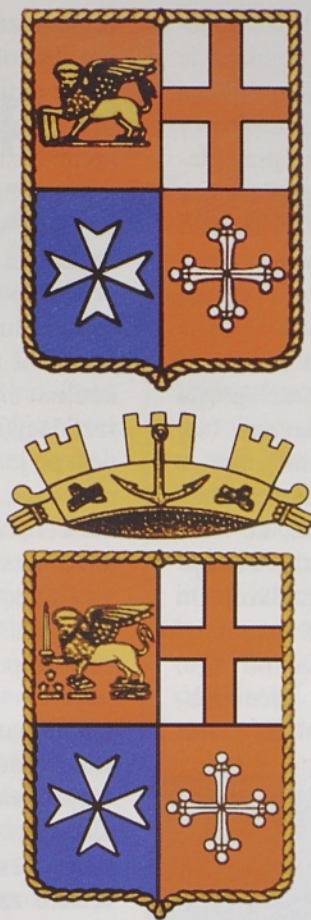
barv na treh vodoravnih progah Nizozemska, Luksemburg (čeprav je modra proga baje malenkostno svetlejša od nizozemske), Hrvaška (ki ima na sredi državní grb) in Paragvaj (na beli progi nosi celo dva grba: enega na prednji, drugega na hrbtni strani zastave).

Nekaj besed še o italijanski zastavi in njeni zgodovini. Nobenega dvoma ni, da izhaja italijanska zastava iz francoske tribarvnice in njenega revolucionarnega vpliva. Mnjenja zgodovinarjev pa se razhajajo ob datumu nastanka zastave (a ne današnja italijanske državne za-

Razlika med nizozemsko (zgoraj) in hrvaško (spodaj) zastavo, ki imata iste barve, je Hrvaški državni grb na sredi.

stave, zeleno-rdeče-bele tribarvnice z navpičnimi progami in brez znaka, ki so jo uradno sprejeli 18. 6. 1946 po razglasitvi republike, temveč prve italijanske trobarvnice). Marsikdo ima za predhodnico današnje zastave tisto, ki so jo sprejeli kot državno zastavo Cispadanske republike 7. 1. 1797 in je imela vodoravne barvne proge, ali pa tisto, ki jo je Napoleon dodelil Cisalpinski republiki in je pod vplivom francoske zastave leto kasneje barvna polja postavil navpično. Po Napoleonovem padcu pa niso več uradno uporabljali takih zastav, zato nekateri zgodovinarji smatrajo, da se je "tricolore" rodil šele 23. 3. 1848 v Turinu. Tedaj je na Apeninskem polotoku bilo osem različnih (med seboj sprtih) držav, med katerimi je bila tudi Kraljevina Sardinija. Tu je princ Carlo Alberto zasnoval in začel pohod za združitev apeninskega polotoka, in čeprav so na Sardiniji seveda imeli lastne prapore (bele zastave s štirimi glavami zamorcev), so iskali nov simbol, ki bi bil sprejemljiv za vse in bi združeval ves polotok. Tako so sprejeli italijansko trobarvnico, ki je imela na sredi grb družine Savoia, obrobjen z modro barvo (od tod tudi današnje barve dresov vseh italijanskih državnih športnih ekip, ki jih zato imenujejo "azzurri"). Savoiskemu grbu so leta 1861 na zastavi dodali krono. Zgodovinsko gledano je leto 1848 kot leto rojstva italijanske zastave točnejše, saj so se od tedaj pod tistim simbolom borili za združitev celega polotoka, medtem ko je cisalpinski zastava trajala le nekaj let (z istimi barvami so medtem snovali razne zastave, ki so imele različno postavljene barve same, celo v obliki kvadratov ipd.). Naj kot zanimivost dodamo, da je italijanska zastava popolnoma enaka mehiški (Mehičani so svojo zastavo uradno sprejeli 2. 11. 1821, ko so se osamosvojili od Španije, italijanske trobarvnice takrat še ni bilo v taki obliki), da bi jo razlikovali od italijanske, so kasneje mehiški dodali na sredini državni grb. Italija uporablja tudi dve pomorski zastavi, ki se nekoliko razlikujeta od državne: za bojno in za trgovsko mornarico. To sta trobarvnici, ki imata na sredi ščit z grbi nekdanjih italijanskih mest, ki so svojčas zaslovela in gospodovala po morjih: malteški križ grba mesta Amalfi, pisanski križ za Pizo, jurjev križ za Genovo in krilati lev sv. Marka za Be-

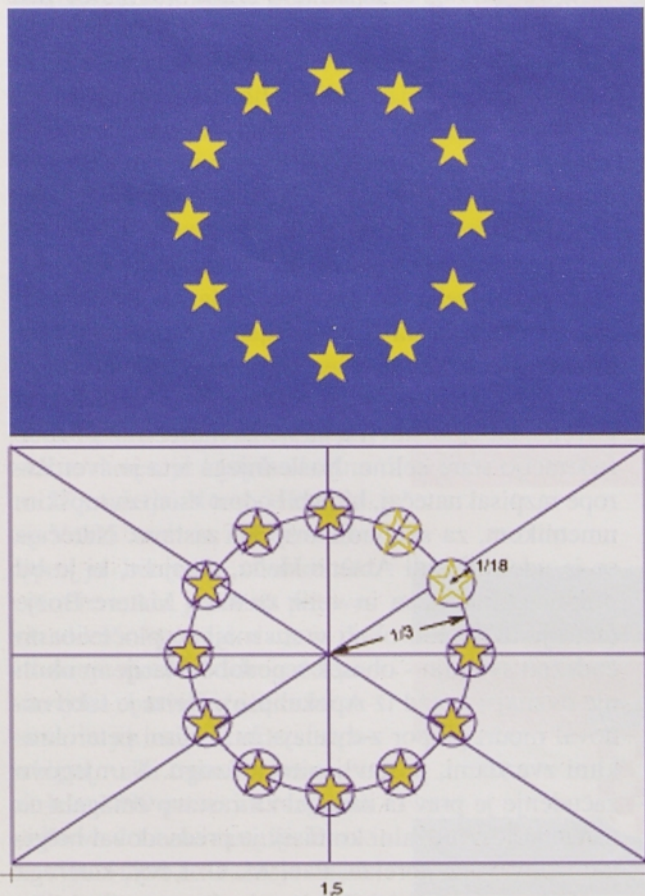
Levo: razlika med ščitom italijanske trgovske (zgoraj) in bojne mornarice (spodaj) sta le krona na bojnem ščitu in krilati lev sv. Marka s knjigo na civilnem, namesto sablje na bojnem ščitu. Zgoraj: cispadanska zastava.

netke (razlika med zastavama je le ta, da so na civilni zastavi grbi združeni v ščitu, medtem ko je na zastavi bojne mornarice nad istim ščitom tudi krona, krilati lev sv. Marka ima na tej zastavi v šapi sabljo, medtem ko na civilnem grbu drži odprto knjigo, to pa zaradi zmotnega prepri-

čanja, da je že Beneška republika uporabljala dva simbola za svoje ladje - civilnega in vojaškega).

Slovenska in italijanska država sta zdaj pod isto "evropsko streho" in praviloma plapolata ob državni tudi evropska zastava, zato naj kratko opišemo zgodovino tudi te. Zgodovina evropske zastave se začne že leta 1949, ko se je v Strasbourgu sestala svet Evrope, da bi postavil temelje za morebitno bodočo federacijo stare celine. Naslednjega leta je svet Evrope razpisal natečaj, ki je bil odprt vsem evropskim umetnikom, za skupno evropsko zastavo. Natečaja se je udeležil tudi Arsène Heitz, dizajner, ki je bil prepričan katoličan in velik častilec Matere Božje (zato je tudi nosil okoli vratu majhno pločevinasto čudežno svetinjo - obesek s podobo Marije in okoli nje dvanajst zvezd iz Apokalipse). Heitz je tako osnoval modri prapor z dvanajstimi belimi peterokraki zvezdami, postavljenimi v krogu. Na njegovo začudenje je prav ta zamisel za zastavo zmagala na natečaju (ocenjevalni komisiji je predsedoval belgijec judovskega porekla, Paul M. G. Lévy, katerega sta baje prepričali izbrani barvi prapora - modra in bela -, saj sta spominjali na barvi takrat pravkar ustanovljene izraelske države). Število dvanajstih

zvezd si lahko simbolično razlagamo tudi kot povezavo med judovstvom in krščanstvom: dvanajst je bilo Jakobovih sinov in Izraelovih plemen (v stari zavezi), dvanajst je bilo tudi Jezusovih apostolov (v novi zavezi). Pomisleki so se tedaj porajali prav glede števila zvezd na zastavi; če se je namreč evropsko zastava želela zgledovati po slavni ameriški Old Glory (zastava ZDA, na kateri vsaka zvezda predstavlja eno državo, in so bile sprva zvezde postavljene v krogu), je bilo število 12 previsoko, saj je svet Evrope tedaj sestavljalo le šest držav. Umetniku pa je uspelo, da je skeptike prepričal z razlago, da je število 12 popolno število že iz pradavnine (saj ima tudi danes v vseh jezikih posebno ime, npr. v slovenščini ducat ipd.) in da ne bi bilo primerno tega števila na zastavi spreminjati niti takrat, ko bi v zvezo pristopilo več držav. Arsène Heitz je s svojimi argumenti prepričal predstavnike sveta Evrope in sprejeli so njegov predlog za zastavo, spremenili so le barvo zvezd iz bele v rumenozlato. Zanimivo je, da so leta 1955 čisto naključno (zaradi političnih obveznosti državnih poslancev) izbrali datum 8. de-

12 zlatorumenih zvezd na modri podlagi evropske zastave, zamisel, ki je nastala po podobi Matere Božje iz Apokalipse; spodaj pa so navodila za pravilno izrisanje zastave.

cember za slovesno uradno sprejetje nove zastave kot simbol, ki bi združeval vso Evropo: 8. decembra pa se tudi praznuje verski praznik Brezmadežnega Marijnega spočetja, tako da so prav tistega dne uzakonili zastavo, katere navdihu je botrovala prav Mati Marija, saj tako barve kot simboli evropske zastave jasno spominjajo na dvanajsto poglavje svetopisemskega Razodetja (Apokalipse): "na nebu se je prikazalo Veliko znamenje: žena ogrnjena s soncem, in luno pod njenimi nogami, na njeni glavi pa venec 12 zvezd." Leta 1955 umetnik ni razkril, odkod navdih za tako zastavo, da ne bi dregnil v najrazličnejša čustva in ustvaril konflikte, mnogo kasneje pa je le priznal, odkod inspiracija (podatki so iz raziskave, ki so jo leta 1995 objavili v italijanskem mesečniku Jesus). Zastavo so kasneje uradno sprejeli kot zastavo Evropske Unije in so jo tudi opisali v osnutku nove skupne evropske ustave (ki jo prav sedaj skušajo sprejeti). Na kratko, kako se evropsko zastavo pravilno izobeša: ducat zlatorumenih zvezd je postavljen na temno modri podlagi kot npr. številke na uri in mora ležati tako, da je špica peterokrakih zvezd navpična.

Strnjeno in kratko smo opisali zastave, ki večkrat plapolajo na našem obzorju. Iz povedanega naj bo jasno, da smo lahko brez skrbi ponosni na svojo slovensko zastavo, saj ima sama svojo zgodovino in simbolni pomen kot katerakoli druga zastava. Popolnoma so torej odveč polemike o upravičenosti slovenske državne zastave, ki se redno pojavljajo od osamosvojitve Slovenije dalje. Kot smo lahko opazili, ima vsaka državna zastava svojo zgodbo in zgodovino, marsikatero svetovne zastave so si med seboj podobne, le pri nas Slovencih tega ne priznavamo in bi si vsak želel lastno zastavico, narisano po svojem lastnem okusu, iz najrazličnejših razlogov in podprto z najrazličnejšimi argumenti. Neverjetno je, da ne moremo biti enotni niti ob tako pomembnem zgodovinskem simbolu (in njegovih barvah), kot je narodna oz. državna zastava. In ne bi bilo težko, le malo dobre volje je potrebne, da bi Slovence srečala pamet in bi energije trosili za stvari, ki še niso urejene, in je ne bi izgubljali za puhlimi argumenti, ko vsak postane strokovnjak za heraldiko in veksilologijo in vsiljuje svoja mnenja. Tako ravnanje in mišljenje nas ne bo Slovence pripeljalo daleč, še posebno ne v Evropi, kjer bomo morali pokončno in dosledno braniti pravico recipročnosti in enakopravnosti z ostalimi narodi in državami. Bodimo zato složni, vsaj v nekaterih bistvenih stvareh, kot sta npr. jezik in zgodovinski simboli, med katere spada seveda tudi narodna zastava...

Maja Lapornik

Na tisoč črepinj razpočena sanja

O novi igri Marija Čuka in njeni uprizoritvi

Slovensko stalno gledališče je v svoj repertoar kot zadnjo letos uvrstilo noviteto tržaškega pesnika Marija Čuka, čigar igra Lepo je v naši domovini biti smo lahko gledali že pred nekaj leti.

Osebnost sem prepričana, da je prisotnost "domačega" avtorja v letnem repertoarju in torej letošnja odločitev za uprizoritev Čukovega dela v osnovi povsem pravilna, saj se tudi v takih repertoarnih izbirah kaže vsidranost in umeščenost gledališča v naš prostor, brez katerih bi se verjetno v letih tudi zmanjševala navezanost na to kulturno ustanovo in na njen umetniški ansambel. Zato je verjetno potrebno, da ostaja naše gledališče dostopno našim besednim ustvarjalcem, da se v okviru le-tega preverjajo in rastejo. To pa seveda nikakor ne pomeni, da je vsak tekst za naše gledališče dober in uprizorljiv in da se moramo zaradi takih načelnih izbir odpovedovati strokovnim kriterijem izbiranja gledaliških del. Pomeni le, da mora profesionalno gledališče v našem prostoru, ker je pač eno, v vsaki sezoni iskati ustvarjalen odnos tudi s tukaj nastajajočo literaturo, seveda ne samo z njo. Mar res nimamo velikih tem, ki rastejo iz nas in ki lahko nagovorijo tudi nek širši prostor? Včasih se zdi težko razumljivo, da ni gledališče tega odnosa v preteklih sezonah bolj pogloblja-

lo, gojilo, da se je na tukajšnjo literaturo v preteklosti morda prerado pozabljalo (večkrat s pikrim komentarjem, da pač "ni na nivoju"), saj bi s tem gledališče morda lahko tudi indirektno pripomoglo k možnosti kvalitetnejše rasti naše dramatike. Prav gotovo se bo moralo naše gledališče, ob poglobljeni analizi dosedanjega dela in pri izbiranju temeljnih smernic za bodoče, s temi vprašanji soočiti tudi v naslednjih sezonah, če seveda hoče v svojo sredo spet pritegniti nekoč tako številno publiko.

Marij Čuk je za svoje novo delo izbral pomenljivi naslov RAZPOKA V KROGU. Kdor pozna sodobno slovensko dramatiko in vprašanja, ki jih le-ta načinja, bo prav gotovo moral pritrditi temu, da je po vsebinski zasnovi Čukovo delo izjemno aktualno in zanimivo, saj kot eno izmed redkih načinja vprašanje globalizacije v današnjem času in posledic, ki jih ima na človeka in njegovo intimo. To je eno izmed osrednjih vprašanj sodobne civilizacije in morda spet ni samo slučaj, da je igra s tem tematskim toriščem v sklopu slovenske književnosti nastala prav v Trstu. Naše življenje postaja vse bolj podobno nepomembni žogici v rokah globalizirajoče oblasti, ki jo v igri pooseblja veliki Babar. Vse je določeno, vse planirano, človek ne izbira ničesar več in seveda tudi ničesar več ne sme. Ubogljivost oblasti je edina koordinata, ki določa smer njegovega bivanja. Je torej ta svet, svet televizijske morale, strasti orožja, lažnih obljub, še lahko naš? V čem je lahko tudi moj, ko pa se tako na kolektivni kot na individualni ravni - bržčas iz potrebe po preživetju, malo pa tudi iz osebne koristoljubne lagodnosti - tako zlahka in tako hitro podrejšemo vsem njegovim ukazom? V središču Čukovega v krog začaranega sodobnega sveta stoji Babar, posebitev sodobne na Kaligulo in Nerona (pa tudi na sodobnejšega...) spominjajoče Oblasti, kateremu vestno služi vrsta povsem ubogljivih

foto KROMA

foto KROMA

služabnikov: svetovalec Gizda, inženir Vrenko, sodelavka Agneza, zdravnik Dermo, lepotica Lala ter trije varuhi, Fric, Frac, Fruc - vsi se podrejajo Zakonu ter s tem omogočajo njegov obstoj. "Za en denar, za en cekin, postal globalni si capin", pravi avtor v enem svojih posrečenih songov. Tako zgleda, da je vse določeno in predvideno, celo trenutki spolnih užitkov so zakonsko določeni. Čas, ki je poznal normalno družinsko življenje, polno družinske vsakdanjosti, medsebojne navezanosti, varanja, preprirov, pa tudi iskanja skupnih trenutkov, spada le še v muzej, v svet, ki ga več ni. Takega sveta se lahko le še spominjamo. Zdaj pa se zdi vse neminljivo, vse dokler... Vžge se "nepredvidena in nedovoljena" iskra ljubezni med mlado lepotico Lalo, ki v Babarjevem kraljestvu skrbi za potešitev spolnega nagona, in inženirjem Vrenkom, Babarjevim zaupnikom, ki v dilemi med dolžnostjo in pravico spozna, da vse le ne gre "na ukaz". V igri sumničenj, zasledovanj in obtožb sta Vrenko in Lala obsojena na operacijo možganov, ki bi stvari spet spravila v stari red. A tu pride do "razpoke v krogu": zdravnik Dermo, med vsemi najmanj zvest in prepričan, z operacijo uniči samega Babarja, s tem pa usodno načne tudi ves njegov svet. Je torej v ljubezni, v tej gonilni sili, stvarna možnost poti do drugega, s tem pa tudi do samega sebe, možnost drugačnega sveta? "Razpoka v krogu, le mala špranja, da se utrne sanja", nam sugerira avtor. A za to je treba imeti pogum, vsaj iskati ga je potrebno, in Čukova igra nam ob koncu ponuja prav možnost iskanja te drže, tega poguma, s katerim si (verjetno) le lahko oblikujemo drugačno življenje. Bo Vrenko našel, predvsem pa zmoget ta pogum, bo prišel do Lale? Bodo česa podobnega zmožni oblasti

prej pokornejši služabniki? Odgovor ni sladkoben, smer pa je vendarle jasno začrtana.

Uprizoritev Čukovega teksta je bila nedvomno zahtevna naloga, ki jo je celotni ansambel začeniši z režiserjem dobro opravil. Zahtevnost same teme (morda primernejše za tipologijo drame) je avtor očitno zakril že z izbiro komedijskega žanra. Koncept postavitve režiserja Sergija Verča je to še potenciral, ko je za uprizoritev teksta izbral skorajda operetni značaj: izjemno razkošni, barviti in domiselni kostumi Marije Vidau in scena so obogatili uprizoritev, ki se je bistveno naslanjala predvsem na glasbo, na številne songe, ki so jih glasbeniki izvajali v živo. Dovršeno jih je uglasbil maestro Vodopivec in preko njih še potenciral pridah lahkotnosti. Pomembno vlogo so pri uprizoritvi odigrali tudi igralci, ki so tokrat brez izjeme prepričljivo ustvarili vrsto posrečenih in domiselnih likov. Skorajda ritmizirano sosledje scen je tudi pripomoglo k temu, da je bila predstava operetno tekoča in gibljiva. Nedvomno je k takim odločitvam botrovalo hotenje po realizaciji predstave, ki bi bila privlačna, lahkotna, gledljiva, skratka publikli čimbolj všeč. Poraja pa se vprašanje, ali je bilo tako sozvočje osrednjega vsebinskega izziva in njegove umestitve v komedijsko-operetni žanr v resnici tudi najbolj posrečena izbira.

Skratka: končna produkcija letošnje sezone je bila poklon naši ustvarjalnosti, od avtorja do režiserja in vseh drugih akterjev predstave. Pravilno je, da se ob vsakem takem dejanju zamislimo tudi nad kakovostjo in odmevnostjo naših ustvarjalnih sil, prav gotovo pa tudi ne moremo mimo ugotovitve, da so taki dogodki za našo skupnost dobrodošli izzivi.

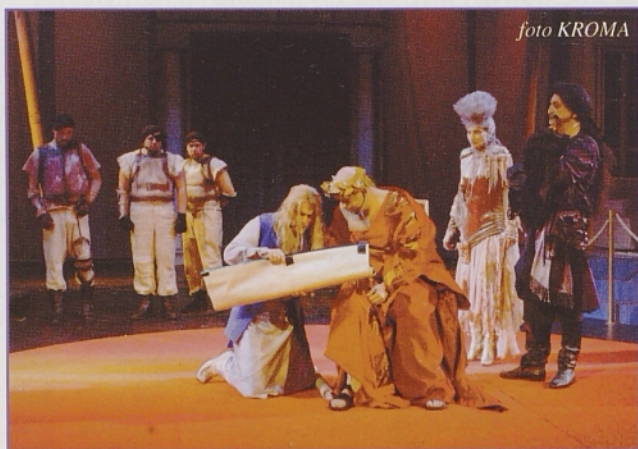

foto KROMA

Antena

KOSOVELOV IN 1. MAJ 2004

Spričo stoletnice pesnikovega rojstva (18. marca) so se v zadnjih mesecih zvrstile številne proslave in kulturne pobude v znamenju Srečka Kosovela. V dneh okoli obletnice se je dogajanje osredotočilo na rojstno Sežano in na kraj smrti ter pokopa Tomaj, številne prireditve pa so bile tudi v Trstu, Ljubljani in drugih krajih. Jubilejno oživiljanje Kosovelovega lika in ustvarjanja je vsaj delno zajelo tudi italijansko javnost na Tržaškem, poleg literarnih odmevov pa je obrodilo sadove še na glasbenem področju.

Izredno bogat odmev na kulturnem področju pa je imel tudi 1. maj 2004, dan polnopravnega vstopa Slovenije v Evropsko zvezo. Predvsem na Goriškem, a tudi na Tržaškem in med Slovenci v Benečiji in Kanalski dolini se je zvrstil niz zanimivih pobud, čezmejnih srečanj in proslav.

ECCE, HOMO

Župnija Doberdob je izdala Križev pot pesnika Daneta Zajca s prevodom Jolke Milič v italijanščino in barvnimi reprodukcijami postaj križevga pota Alekse Ivanc Olivieri, ki visijo v doberdobski cerkvi od leta 2002. Knjižico so tam predstavili 29. februarja.

Spomini župnika Angela Kosmača

Za Jožefovo je Mladika izdala knjigo spominov župnika Angela Kosmača z naslovom Trnjeva pot slovenskega duhovnika. Predstavitve knjige je bila v Baragovem domu v Ricmanjah v nedeljo, 21. marca. Knjigo je predstavil prof. Robert Petaros, nekaj odlomkov iz nje pa je prebral prof. Marjan Kravos. Glasbeno je prireditev obogatil ženski pevski zbor Prosek-Kontovel pod vodstvom mladega dirigenta Marka Štoke.

Glas Amerike utihnil

Prijatelj Stane Šušteršič, ki je dolgo sodeloval pri slovenskih oddajah Glasa Amerike in je bil v službi v kongresni knjižnici v Washingtonu, nam je iz ZDA posredoval novico, da so bile oddaje Glasa Amerike v slovenščini meseca marca letos po 60 letih ukinjene. V spomin na slovenske oddaje nam je poslal tudi tole sliko.

NOVO OBDOBJE RADIA NA KOROŠKEM

Slovenski radijski sporedi na Koroškem so 21. marca doživeli največjo novost po ustanovitvi tik po vojni. 55 let je javni radio dnevno nudil slovenski manjšini 50-minutni slovenski spored v oskrbi javne službe ORF. Po ustanovitvi zasebnih radijskih postaj, njihovi finančni krizi in dolgih pogajanjih imajo zdaj koroški Slovenci 24-urni radijski spored, vendar na zasebni frekvenci. Za osem ur poročil in drugih sporedov skrbi ORF, za dve uri zasebni radio Agora, za ostali čas in nočne sporede pa zasebni Radio 2.

Društvo slovenskih izobražencev v marcu in aprilu

Milica Kacin Wohinz in Ivo Jevnikar o slovensko-italijanskih odnosih (levo); Marij Čuk, Bogomila Kravos in Adrijan Rustja o spominih dveh tržaških igralcev (desno).

Niz kulturnih večerov, ki jih prireja Društvo slovenskih izobražencev v Peterlinovi dvorani v Trstu, se je redno odvijal tudi v mesecu marcu in aprilu. Že prvega marca smo v društvu lahko sledili predavanju dr. Milice Kacin Wohinz o slovensko-italijanskih odnosih, o vzrokih spopada in koreninah dialoga. Večer je društvo organiziralo skupaj s Knjižnico Dušana Černeteta. Naslednji ponedeljek, 8. marca, je DSI v sodelovanju s Slovenskim klubom priredilo predstavitev dveh knjig tržaških gledaliških

igralcev. Časnikar Marij Čuk je tako predstavil knjigo Adrijana Rustje *Rodil sem se v soboto* in Zlate Rodošek *Zlatina leta* v tržaškem gledališču. Tudi naslednji ponedeljek, 15. marca, sta skupaj priredila DSI in Knjižnica Dušana Černeteta. Predaval pa je teolog dr. Rafko Valenčič na temo "Sv. Hieronim - naše gore list". V ponedeljek, 22. marca, je bil gost večera časnikar Nace Novak, ki je ob diapozitivih govoril o svojih srečanjih na starodavni romarski poti od Pirenejev do Santiaga de Compostella. V ponedeljek, 29. mar-

ca, smo si v društvu ogledali dokumentarec časnikarja RTV Slovenija Jožeta Možine in višjega muzejskega svetnika v Gorenjskem muzeju v Kranju Jožeta Dežmana *Zamolčani - moč preživetja*. Večer se je po ogledu dokumentarca končal z razpravo "Kaj pa sprava med Slovenci?". V ponedeljek, 5. aprila, so v Peterlinovi dvorani odprli najprej razstavo slikarke Marte Jakopič Kunaver, nato pa je na rednem večeru teolog Viktor Papež predstavil svojo knjigo z naslovom *Katoliška cer-*

Teolog dr. Rafko Valenčič (levo) in časnikar Nace Novak (desno) v Peterlinovi dvorani.

Jože Dežman, Ivo Jevnikar in Jože Možina o zamolčanih (levo); slikarka Marta Jakopič Kunaver (eno izmed njenih razstavljenih slik lahko vidimo desno spodaj) in Edi Žerjal ob otvoritvi razstave v Peterlinovi dvorani (desno).

kev o narodnih manjšinah, ki sta jo izdala Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček in založba Mladika. Po velikonočnih praznikih je bil prvi večer v društvu v ponedeljek, 19. aprila, ko so slovesno podelili letošnjo nagrado Vstajenje tržaški pisateljici Evelini Umek za knjigo Mandrija in druge zgodbe (utemeljitev objavljamo na drugem mestu). Takoj po podelitvi nagrade pa so predstavili še novo knjigo iste pisateljice,

Teolog prof. Viktor Papež.

ki je izšla pri Mladiki za letošnjo Veliko noč. Knjigo Malka gre v Trst je ilustrirala Živa Pahor, predstavila pa jo je etnologinja Jasna Simoneta. Nekaj odlomkov iz knjige sta prebrali igralki RO Matejka Peterlin in Alenka Hrovatin. Na zadnji ponedeljek v aprilu je bil gost večera publicist Milan Gregorič, čigar knjigo Senca nad oazo sožitja je predstavil prof. Jože Pirjevec.

Prof. Lojzka Bratuž, nagrajenka Evelina Umek in predsednik Zadrúžne kraške banke Dragotin Danev ob podelitvi nagrade Vstajenje (levo); prof. Jože Pirjevec in Milan Gregorič (desno).

STO LET CERKVE GOSPODOVEGA ROJSTVA V SAN FRANCISCU (1904-2004)

V drugi polovici 19. stoletja je prišlo ogromno izseljencev iz Srednje in Vzhodne Evrope. Cerkev v Združenih državah je skrbelo zanje in pričela zidati cerkve, šole, bolnice in seveda tudi narodne župnije. Tako so slovenske župnije nastale od New Yorka do Pittsburgha in Clevelanda, Chicaga in Minnesote pa do Denverja, Puebla in Leadvilla v Koloradu ter Rock Springsa v Wyomingu.

Prvi Slovenci so prišli v Kalifornijo leta 1857 za časa zlate mrzlice. Arhivi pričajo, da je slovenski misijonar p. Andrej Andolšek bil prvi, ki je obiskal San Francisco, in sicer že l. 1863, in tam ostal skoro šest let. Konec stoletja je bilo tu že čez sto slovenskih družin. Naši predniki so skrbeli, da bi ohranili svojo vero, zato so zaprosili nadškofijo za pomoč, naj jim priskrbi cerkev in duhovnika, ki bi jih vodil in učil v slovenskem jeziku.

S tem namenom se je nadškof Riordan napotil v St. Paul, Minnesota, kjer je bilo semenišče središče za slovenske fante. To je dosegel g. Janez Stariha (1845-1915). Vsa tista leta se je trudil, da so slovenski fantje prišli v to semenišče. Od teh je bilo posvečenih vsaj sto slovenskih duhovnikov. Med temi je bil tudi Frančišek Turk. Dospel je v Ameriko l. 1897 kot 17-letni mladenič. Kot učenec je bil odličnjak in vedno prvi med sošolci. Imel je poseben talent za jezike in je govoril in pisal celo vrsto modernih jezikov, med drugimi tudi več slovanskih jezikov: hrvaški, češki, slovaški, poljski in ruski jezik. Nadškof Riordan se je odločil, da bo njemu zaupal prvo župnijo na zapadu za Slovence. Plačal je za njegovo šolanje, da bo posvečen za nadškofijo San Francisco.

6. januarja 1903 je nadškof Riordan ustanovil župnijo Gospodovega rojstva in kupil prostor sredi mesta za Slovence in tudi za druge slovanske priseljence. Novomašnik Frančišek Turk je prišel 1. avgusta in je bil nastavljen za župnika. Takoj se je lotil zidanja nove cerkve. Škof Janez Stariha pa je posvetil končano cerkev 5. junija 1904.

MENI POJEJO FANTJE, MENI POJEJO

V dvorani Finžgarjevega doma na Opčinah so knjigo *Meni pojejo fantje, meni pojejo* predstavili urednika celjske Mohorjeve Jože Faganel in Matija Remše ter avtorica Matejka Peterlin Maver.

Pri Mohorjevi družbi v Celju je pred kratkim izšla zanimiva knjižica, ki je pravzaprav scenarij, ki ga je za potrebe Tečaja lepe govorice napisala Matejka Peterlin Maver. Vzporedno se v knjigi prepletata novela Borisa Pahorja *Rože za gobavca* in *Križev pot pesnice Ljubke Šorki*. Pripoved je zgodba o mučeniški smrti Lojzeta Bratuža. Knjigo so predstavili v soboto, 27. marca, v Finžgarjevem domu na Opčinah, kjer je sodeloval tudi cerkveni pevski zbor Sv. Jernej z Opčin pod vodstvom Janka Bana. V Centru Lojzeta Bratuža v Gorici pa so knjigo predstavili v sredo, 19. maja. V Gorici so ob tej priložnosti predstavili tudi zgoščenko argentinskega zbora iz Bariloch, ki ga je dolgo let vodila goriška rojakinja Lučka Kralj Jerman.

PESEM MLADIH

foto KROMA

Na Pomorski postaji v Trstu je bila 21. marca revija otroških in mladinskih pevskih zborov *Pesem mladih*, ki jo prireja Zveza cerkvenih pevskih zborov v Trstu. Nastopilo je 14 zborov s Tržaškega. Nagovor je imel častni predsednik ZCPZ dr. Zorko Harej.

UMRL TIGROVEC ALOJZ ZIDAR

V 90. letu starosti je umrl nekdanji tigrovec in partizan, upokojeni polkovnik JLA Alojz Zidar iz Kopra. Pogreb je bil 30. aprila.

Zidar se je rodil 4. decembra 1914 v Topolcu pri Ilirski Bistrici. Pripadal je Bobkovi skupini. Zaradi svobodoljubnosti in navezanosti na vrednote TIGR-a je imel po vojni velike težave. Bil je tudi zaprt. Svoje razgibano življenje je opisal v knjigi *Doživetja tigrovca partizana* (1987). Pozneje je izdal še deli TIGR v boju za domovino (1995) in Slovenski narod pomni in obtožuje (1999, italijanski prevod 2001).

ODSTRTA DEDIŠČINA

Kot 35. zvezek Knjižnice Glasnika Slovenskega etnološkega društva je pod naslovom *Odstrta dediščina*, Muzejske zbirke pri Slovencih v Italiji, na Madžarskem in v Avstriji izšlo gradivo s treh posvetov o tem vprašanju.

Oktobra 2001 je bil na vrsti posvet s strokovno ekskurzijo, posvečen Slovincem v Italiji, leta 2002 Porabju, lani pa Koroški in Slovincem na avstrijskem Štajerskem. Zbornik sta uredili Katalin Munda Hirnök in Polona Sketelj.

UMIK DVEH UGLEDNIH KULTURNIH DELAVCEV

Na občnem zboru Krščanske kulturne zveze v Celovcu je 26. marca po 38 letih zapustil mesto tajnika kulturni delavec Nužej Tolmajer. Za novega tajnika KKZ je bil izvoljen Andrej Lampichler.

Na občnem zboru Zveze slovenske katoliške prosvete v Gorici pa je 6. maja po 20 letih zapustil predsedniško mesto kulturni in politični delavec Damjan Paulin. Za novo predsednico ZSKP je bila izvoljena Francka Padovan.

V BRAZILIJU JE UMRL MARKO MARTELANC

V Sao Paulu v Braziliji je 29. marca umrl podjetnik Marko Martelanc. Bil je sin strokovnjaka za zavarovalništvo in politika dr. Ivana Martelanca, ki ga je Ozna skupaj z ženo 26. oktobra 1945 ugrabila sredi Trsta. Izginila sta brez sledu in zapustila štiri nedorasle otroke. Po smrti duhovnika Jošta, ki je bil nazadnje župnik na Bledu, Cvetke in zdaj Marka še živi le hčerka Lučka v ZDA.

DAVID FAGANEL V CENTRU BRATUŽ

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici so 5. marca odprli razstavo slikarja Davida Faganela Potovanja, impresije in portreti. To je bil prikaz zadnjih sedmih let njegovega ustvarjanja. Na slovesnosti so spregovorili umetnostna kritika Jurij Paljk in Cristina Feresin, občinski odbornik za kulturo Claudio Cressati in pokrajinski odbornik za čezmejno sodelovanje Marko Marinčič.

PRIMORSKA POJE

Letošnja čezmejna pevska revija Primorska poje je imela jubilejni značaj, saj je bila že 35. po vrsti. Prvi koncert je bil 5. marca na Dobrovem. Na italijanski strani meje pa je bil prvi koncert 13. marca v Marijinem domu pri Sv. Ivanu v Trstu.

MLADI FILOZOF DR. JAN BEDNARIK

Mladi goriški filozof dr. Jan Bednarik, ki predava na ljubljanski univerzi, je pri Novi reviji v knjigi objavil študijo Smisel šibkosti: oris filozofske misli Giannija Vattima.

Umrl kanonik Melhior Golob

V Ljubljani je 17. aprila umrl znani duhovnik, stolni kanonik Miha Golob. Rodil se je 5. januarja 1915 v Mekinjah, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1939. Služboval je v Škofiji Loki, Ilirski Bistrici in Ljubljani. Pred leti je objavil zanimive spomine.

Jurčičev nagrajenec Jože Možina

Časnikar RTV Slovenija Jože Možina, ki veliko piše tudi za revijo Ampak, je letos že drugič prejel časnikarsko nagrado Sklada Josipa Jurčiča, in sicer za zelo odmevni dokumentarec o medvojnih komunističnih likvidacijah v Sloveniji *Zamolčani - moč preživetja*.

Leta 2001 je nagrado prejel za dokumentarec *Zločin, ki ne zastara*. Takrat je obravnaval povojne skupinske poboje.

PORTRET PAVLETA MERKŪJA

Konec marca je bil na sporedu slovenske televizije družbe RAI v Trstu 50-minutni dokumentarec o skladatelju, etnologu in jezikoslovcu prof. Pavletu Merkūju. Pripravila ga je programistka režiserka Loredana Gec in mu dala naslov *Ali sijaj, sijaj, sonce...*

PRAVNIK IN EKONOMIST DR. JOŽE BERNIK 80-LETNIK

Bivši predsednik Svetovnega slovenskega kongresa, poslanec v slovenskem parlamentu, pred tem pa zdovski javni delavec v ZDA, pravnik in ekonomist dr. Jože Bernik je 13. aprila praznoval 80-letnico.

JUBILEJI KULTURNIKOV

Več znanih kulturnih delavcev je v preteklih tednih praznovalo lepe življenjske jubileje. Naj jih nekaj naštejemo!

- Pesnik Ivan Minatti je 22. marca obhajal 80-letnico.
- Pisatelj in režiser Žarko Petan je 27. marca obhajal 75-letnico.
- Pesnica Ada Škerl je 3. aprila obhajala 80-letnico.
- Prevajalec Janko Moder je 8. maja obhajal 90-letnico.

TIGR - OBČNI ZBOR

V Vipavi je bil 27. marca redni občni zbor Društva za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske. Člani so se med drugim zavzeli za to, da bi v Sloveniji kot dan spomina na trpljenje primorskih Slovencev določili 13. julij, obletnico požiga Narodnega doma v Trstu I. 1920.

Med častne člane so sprejeli Roberta Birso iz Trsta, po rodu sicer iz Branika.

41. literarna nagrada Vstajenje za leto 2003

Dne 6. aprila 2004 se je sestala v Trstu na sedežu Slovenske prosvete, ulica Donizetti 3, komisija literarne nagrade "Vstajenje", ki jo sestavljajo prof. Lojzka Bratuž, prof. Robert Petaros, prof. Zora Tavčar, dr. Zorko Harej, prof. Diomira Fabjan Bajc, prof. Neva Zaghet in Marij Maver.

Iz lanske izvirne knjižne bere je komisija pregledala 33 del za-mejskih in zdomskih avtorjev z letnico 2003. Odločila je, da nagrado prejme pisateljica **EVELINA UMEK** za zbirko novel **Mandrija in druge zgodbe**.

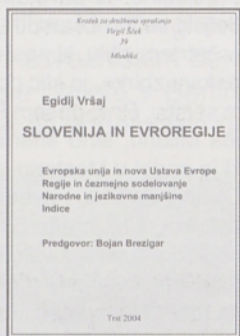
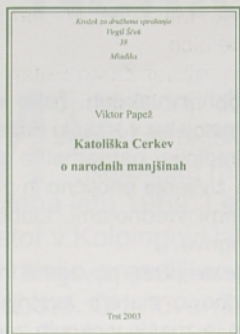
Pripoved, ki ji je za nit služila zgodba njenega rodu skozi več generacij, je pisateljica postavila v tržaško okolje. Oživila je predvsem našega malega predmestnega človeka in njegov svet ter s tem prikazala del avtohtone tržaške slovenske zgodovine v vsemi njenimi starožnostmi in že skoraj odmrlo jezikovno patino, kar je vsekakor dragocen doprinos k ohranjanju zgodovinskega spomina za prihodnje rodove in k potrditvi naše slovenske identitete na tem ozemlju. Ta tržaška kronika ima pridanih tudi nekaj črtic in novel, ki psihološko poglobljeno prikazujejo življenjske usode slovenskih ljudi v tržaškem dvojezičnem okolju. Avtorica zelo plastično podaja kroniške zapise v realističnem slogu, ki priteguje bralca z dobro zgrajeno zgodbo.

Letošnja nagrajenka Evelina Umek (zgoraj); prof. Lojzka Bratuž in Evelina Umek (spodaj).

Denar za nagrado je prispevala ZADRUŽNA KRAŠKA BANKA z Opčin.

Knjige Krožka Virgil Šček

Pri Krožku za družbena vprašanja Virgil Šček v Trstu so v zadnjem obdobju izšli novi "beli priročniki", ki jih ureja Ivo Jevnikar in pri katerih zdaj kot sozaložnik nastopa tudi Mladika. Dosegli so že 39 zvezkov.

Knjiga p. dr. **Viktorja Papeža Katoliška Cerkev o narodnih manjšinah** je doslej najpopolnejša zbirka cerkvenih dokumentov oz. njihovih odlomkov, ki govorijo o pravicah narodnih manjšin. V znatni meri jih je nalašč za to knjigo prevedel zaslužni profesor ljubljanske Teološke fakultete dr. Rafko Valenčič. V priročniku sta še tehtna uvodna študija p. Papeža in daljša spremna beseda, ki jo je prispeval mariborski pomožni škof in predsednik slovenske komisije Pravičnost in mir dr. Anton Stres.

Tržaški zgodovinar mag. **Peter Rustja** je pripravil II. del knjige **Otokar Rybář v dunajskem parlamentu**, z njo pa je zdaj kot neolčljiva enota na voljo še I. del te knjige. Pri obeh je sozaložnik Zgodovinski časopis iz Ljubljane. Gre za objavo parlamentarnih govorov tržaškega poslanca Edinosti odv. Otokarja Rybářa (1865-1927), ki je nastopal v parlamentu na Dunaju v letih 1907-18. Uvod je prispeval akademik prof. dr. Vasilij Melik. Objavljenih je tudi več še nepoznanih slik in dokumentov.

Obsežno študijo **Slovenija in evroregije** pa je napisal dr. **Egidij Vršaj**. Deseta knjiga priznanega tržaškega ekonomista in časnikarja je v 18 poglavjih posvečena zlasti regijam in čezmejnemu sodelovanju, osvetljuje pa nastajanje evropske ustave, načrtovanje regij v Republiki Sloveniji, regionalizem in federalizem v Italiji, evropske projekte in različne oblike čezmejnega gospodarskega sodelovanja, vlogo manjšin v teh procesih in njihov položaj v Italiji, Sloveniji in Evropi. Predgovor je prispeval časnikar Bojan Brezigar.

REBULA NA SLOVENISTIČNIH DNEVIH

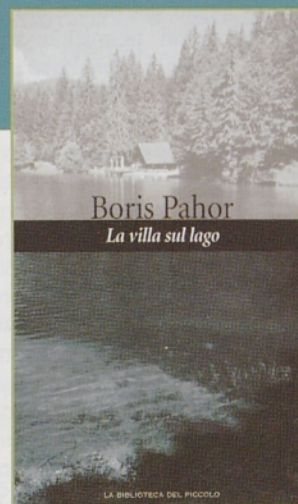
V okviru 15. Primorskih slovenističnih dnevov, ki so jih priredila Slavistična društva z obeh straneh meje, je bil 26. marca na Opčinah strokovni posvet z referati, ki so bili uglašeni na 100-letnico rojstva pesnika Srečka Kosovela in na bližnjo 80-letnico rojstva pisatelja Alojza Rebule. Slavljenec je bil zaradi okrevanja po operaciji odsoten.

TOMAJ - KRASA RAJ

To je naslov nove, zelo zajetne domoznanske knjige prof. Mire Cenčič. Ob Kosovelovi stoletnici so 720 strani debelo publikacijo sredi bogatega kulturnega programa predstavili prav v Tomaju.

Pahorjev roman La villa sul lago

Med izbranimi knjigami, ki jih je tržaški dnevnik *Il Piccolo* za manjše doplačilo v preteklih mesecih tedensko ponujal bralcem, je tudi roman tržaškega pisatelja Borisa Pahorja *Vila ob jezeru* v prevodu prof. Marije Kacin (*La villa sul lago*, prvi natis leta 2002 pri založbi Nicolodi) in s spremno besedo prof. Elvia Guagninija.

Ocene

KNJIGE

BORIS PANGERC, LASSEME DIR

Pri tržaški založbi Antony je pred nedavnim izšla drobna zbirka pesmi v tržaškem narečju z naslovom *Lasseme dir* (slovensko bi temu dejali "Pustite mi, da povem"). Avtor objavljenih štirih ciklusov liričnih izpovedi je zamejski pesnik in pisatelj Boris Pangerc, sicer tudi slavist in dolinski župan.

Zbirko so konec jeseni predstavili v dvorani Germanskega dobredelnega društva, kjer je ob branju poezij spregovoril tudi pesnik Jurij Paljk, ki je podčrtal pomembnost narečij, mediteranstvo Trsta in njegovo kulturno raznolikost. Poudaril je, da so zgodovinski tokovi velikokrat pogojevali življenje na teh tleh in da nesoglasja med tu živječima narodoma izhajajo tudi iz težav pri sporazumevanju: dialog je možen le ob poznavanju jezika, še raje kar obeh. Vsekakor pa sta slovenska tržaška kultura in literatura sestavni del evropske sodobne civilizacije.

Naša pozornost torej velja domačemu pesniku, ki je segel po tem orodju za rušenje nesoglasij in lažje približevanje italijanskemu svetu. Po številnih slovenskih pesniških zbirkah (prvo z naslovom *Amfora časa* je Pangerc izdal leta 1972) se je pesnik odločil, da objavi novo v tržaškem italijanskem narečju, ki se je v njegovih zamislih rojevala vsaj trideset let, po čemer bi si upali trditi, da so pesmi nastajale sočasno s slovenskimi, že objavljenimi. Čemu zaostajanje z objavo italijanskih narečnih pesmi? Morda je pesnika pri odločitvi za objavo zadrževal strah, da bo slovensko občinstvo, ki ceni njegove pesmi v slovenskem jeziku, slabo sprejelo novo liriko? Pri objavi je pri italijanskem občinstvu namreč naletel na precej topel odziv, Slovenci pa najbrž pesmi nismo sprejeli za svoje.

Ob vsem tem brezplodnem razmišljanju pa lahko poudarimo le dejstva. Poezijo lahko tako kot vsako umetnost ne označuje le nacionalna pripadnost, ampak obširnejši, univerzalni jezik, ki presega umetniško ustvarjanje. Res je tudi, da smo Slovenci prepoznavni tudi po tem, da smo svoje muze opremili z močnimi nacionalnimi barvami, da je naša izvorna izrazna moč prisotna le v našem jeziku, da se na vse kriplje borimo proti umiranju, da imamo posluš le za skupnosti, ki v tem minevanju delijo usodo z nami.

Dejstvo, da se je pripadnik manjšine odločil, da potrka na mestna vrata, nas navdaja s skepsjo, z ironijo, v kateri si zamišljamo človeka z izproženo roko, ki bo obstala nekje v zraku in ne bo nihče s podobno dobro voljo segel vanjo. In še: mesto in življenje v njem sta tako malo "naša" ...

Slovenci si v svoji majhnosti "lastimo" mednarodna priznanja izjemnih ljudi, ki da so bili po rodu Slovenci in nam sploh ni mar, če so tudi sami čutili, da pripadajo slovenskemu narodu. Ustvarjali so za denar in čast velikih, njihovo poreklo pa je zgovorno v primku in rojstvu, ob čemer ne vemo, če so se sploh zmogli sporazumevati v knjižnem slovenskem jeziku in še manj v slovenskem narečju. Zelo "naš" je nobelovec, manj "naš" pa rabelj iz Rižarne ...

Pred nami je torej Pangerčeva nova pesniška izpoved v štirih ciklih: v prvem z uvodnim verzom *Mi go pase solo fra zariesi, vigne e i ulivi* (ali *Jaz najdem svoj mir le med češnjami, trtami in oljkami*) izraža svojo vpetost v domači kraj, v breg, kjer bi želel, da bi po njem "zaoral zvezdni plug", da bi bil zemlji lahko še bliže. In vendar v sebi čuti neskončno praznino kljub temu, da se okrog njega razprostira lepota. V sebi čuti moč vrelca, ki z izpovedjo in bratsko ljubeznijo ne more na dan.

V ciklu *Vecie radise che no mori mai* (ali *Stare korenine, ki nikoli ne umrejo*) povzema Pangerc starčevo izpoved in njegov pogled na svet. S tema bi rad bralcu razodel o svojem

kraju, o ljudeh in usodah. Tako kot v slovenski poeziji se v tržaški kaže ljubezen do tradicije, patriarhalne družbe, v njej je življenje enolično in povezano s starimi vrednotami. Ljubezen je resna in igriva.

Cikel *Trieste (Trst)* povzema in obnavlja zgodbo o starem avstrijskem mestu, ki se je znašlo v okovih zgodovine in opazuje svojo staro slavo, svojo sivo sedanost in svojo bodočnost, ki je ni. V liričnih slikah se prepletajo motivi stare bolečine, ki se utaplja v pijači, v nedeljski večerni samoti.

Izpoved v četrtem ciklu, ki nosi svoje ime po naslovu zbirke, je klic po miru in dobrem sožitju. Prvo pesem Pangerc posveča Milanu, sinu snemalca Saše Ota, ki je padel v Mostarju januarja 1994. Otroški svet se v svetu odraslih odraža kot čist, nedolžen, v otroškem pogledu "ujete živalce" je žalost, v njegovem "zajčjem gobčku" pa pesnikova (očetova) nemoč. Tolažba je v ugotovitvi, da "smo na tem svetu le naposodo", da lahko le stremimo k višji pravičnosti v tistem "malem velikem veselju".

Pangerčeva pesniška izpoved v tržaškem narečju je klena, tankočutno poetična in izvorna. Marsikdaj celo pri njegovih slovenskih pesmih in prozi tega nismo mogli trditi, zlasti ko so nas preveč spominjale na Voranca in Gradnika.

Mislím, da je v tem grobem in neposrednem, hkrati pa nežnem in čutečem novem jezikovnem prijemu Pangerc vsaj toliko izviren, kot je bil v začetku svojega pesnikovanja v slovenskem knjižnem jeziku. Zavidljivi sta sposobnost in spretnost, s katerima "zna streči" v tržaščini, osupljivo je posredovanje tržaških pesniških odtenkov, pristop je svež in spontan, še enkrat v slogu tiste naivnosti in prostodušnosti, kot smo jo davno davno spoznali v Literarnih vajah, ko je na primer objavil intervju z boksarjem Benvenutijem ali pa nedavno, ko je v prozi prikazal vso poezijo dolinskega maja.

Ester Sferco

Obisk slovenskih župnij v Nemčiji - 6. del

Moj naslednji obisk je bil namenjen Slovenski katoliški misiji v Berlinu.

Katoliška misija v Berlinu je bila ustanovljena leta 1969. Leta 1970 je dobila v najem prostor v Kolpingovi hiši. Junija 1989 so slovensko misijo preselili v novi center v župnijo sv. Elizabete. Od novembra 1995 deluje v slovenski župniji župnik Izidor Pečovnik, ki upravlja tudi nemški del župnije in tako mašuje za slovenske in nemške vernike.

Cerkev sv. Elizabete je edina cerkvena zgradba, ki v drugi svetovni vojni ni bila zadeta med zavezniškim bombardiranjem mesta. Vse ostale cerkve v Berlinu so bile hudo poškodovane ali popolnoma uničene. Cerkev sv. Eliza-

Cerkev Sv. Elizabete v Berlinu – Schöneberg.

Božično pismo 2003

**DOMA SMO TAM, KJER SMO SPREJETI
IN KJER TUDI SAMI ZNAMO SPREJEMATI
Očistimo stare poti**

Živimo v negotovem času, času hitrih sprememb, ko prave človeške vrednote padajo, zublajo na vrednosti, se gibljejo po lestvici gor in dol... Človek pa v bistvu ostaja isti in svoji vsakdanjosti in s svojimi vsakdanjostmi.

Kaj storiti? Kot vedno. Iti vase, se poglabiti vase, najti in spoznati samega sebe in na ta način bomo znova odkrili okrog sebe ljudi, ki jih nismo zmogli več videti, se srečati, bolje spoznati. Marsikatera pot se bo znova očistila, postala bo prehodna. Spet bomo odkrili stara prijateljstva, zaceljene bodo stare rane, zmogli se bomo vrniti domov, k svojim, nazaj v skupnost, v družbo, v skupino. To so najboljše recepti, ki zdravijo našo dušo in telo.

Koliko od tega nam bo uspelo v času, ki nam je na razpolago, da bo advent izpolnil pričakovanja in bo Božič znova praznik naše družine in ponovnega snidenja?

Kristjani smo pred prelomno odločitvijo. Ali se bomo odločili za Jezusa in njegovo ljubezen ali pa za pot sebičnosti, ki človeka vodi v osamelost in razočaranje. V Jezusovem sporočilu je še vedno dovolj rezerve tudi za današnji čas in sedanjega človeka. To je poslanica, ki ne more nikoli zastarati, kljub temu, da se dostikrat zdi, da se je izpela ali izžrpa. Nasprotno – ravno takrat vidimo, da nismo na koncu, temveč na novem začetku. V tej luči nismo nikoli mladi in nikoli stari, ampak vedno v polnosti življenja. To moč nam je zapustil Jezus in to moč rabimo vsak dan, da ga lahko v vsej danosti, v vsej polnosti preživimo. Tu ni prostora za obup, razočaranje, sovraštvo, podtikanje, maščevanje. Tu prebivajo veselje, sreča, novi izzivi, nova doživetja in se ne ustavljajo, temveč dajejo impulz, da začetimo dolgost življenja. Tudi prostor ne igra nobene vloge. Vseposvods smo mi doma. Svet postane tako majhen, da je vsak kotiček moj pravi dom. To je tisto evangelijsko sporočilo, da smo doma tam, kjer smo sprejeti in tudi sami znamo sprejemati.

To naj bo letošnji Božič za nas, ki smo navidez daleč od doma, v tej luči evangelijsko pa vedno bolj doma.

Blagoslovljene božične praznike in veselja polno novo leto 2004 vam želim,
vaš župnik Izidor Pečovnik – Dori

V Berlinu, advent 2003

Božično pismo slovenskega župnika v Berlinu leta 2003.

bete je tako edini cerkveni objekt v mestu, ki je preživel drugo svetovno vojno v stanju, kot je bil zgrajen v 13. stoletju. Nemška država je celoten cerkveni objekt proglasila za kulturni spomenik prve kategorije.

Slovenska katoliška misija v Berlinu ne izdaja mesečnega glasila "Med nami povedano", kot ga izdajajo vse slovenske župnije v Nemčiji. Tu pa tam izide kako "Pismo" ali "Cerkvena sporočila", v katerih je objavljena duhovna misel in razpored cerkvenih pobožnosti ter spored slovenskih prireditev.

V Božičnem Pismu 2002 je gospod župnik napisal članek, ki ga delno ponatiskujemo: "V zadnjem času so se še posebej, tudi v Berlinu, posvetili našemu mogočnemu priprošnjiku blaženemu Antonu Martinu Slomšku. Lahko smo

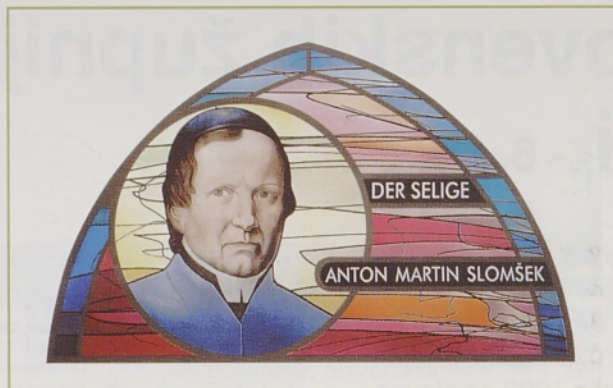
VELIKONOČNO VOŠČILO 1998

Velika noč tudi letos prinaša novo veselje nad življenjem. Marija Magdalena je v imenu nas vseh pradoživelja to veliko versko doživetje.

delujočega na likovni akademiji v Munchnu, je na praznik malega Šmarna in ob tej priložnosti svete birme naš škof Alojz Uran, zadolžen za Slovence po svetu, blagoslovil to izjemno in za nas Slovence izredno pomembno pridobitev. Slomšek je tisti Veliki Slovenec, na katerega se v prošnji obrača veliko ljudi in še nihče ni bil razočaran. Tudi mi mu veliko zaupamo: naše želje, misli, naša hrepenenja, naše upanje... Tu smo mu najbližji. S tem smo zelo zaznamovani vsi, ki živimo in delamo daleč od domovine. Slomšek nam je lahko velik zgled hrepenenja po domovini, ljubezni do materinega jezika ter želje po dokončni vrnitvi domov. Tako je zapisal: Ljubimo svojo domovino, ljubimo svojo materino besedo, pa ne le v besedi, temveč v dejanju in resnici, iz čiste ljubezni do Boga in do svojega rodu..."

Ob cerkvi sv. Elizabete je večnadstropna stavba, last župnije, kjer je v prvem nadstropju sedež slovenskih kulturnih ustanov, društveni bar, večja dvorana za kulturne prireditve in za družabnost. Tu se zbirajo slovenski otroci k veroučnemu pouku in tečaju slovenskega jezika, v teh prostorih se vadijo pevski zbori, prirejajo se koncerti, miklavževanja, silvestrovanja, pustovanja, predavanja in podobne prireditve. Ostala nadstropja stavbe, kjer bodo prenočišča za

Zgoraj: voščilnica, na kateri je upodobljena vitraža Antona Martina Slomška, delo slovenskega umetnika Darka Lesjaka. Levo: velikonočno voščilo leta 1998.

veseli in ponosni, da je Slomšek v vitražo navzoč tudi med nami v prezbiteriju cerkve sv. Elizabete v Berlinu. Izredno umetniško delo slovenskega umetnika Darka Lesjaka iz Mute ob Dravi, živečega in

domenila, da se bova še srečala. Stopil sem na vlak ter potoval do naslednjega slovenskega misijonskega središča.

(se nadaljuje)

Ženski zborček "Planika" poje v skupnih prostorih ob rojstnem dnevu.

Berlinski kardinal Georg Strzinsky na obisku slovenske katoliške misije.

listnica uprave

DAROVI V TISKOVINI SKLAD:

Serena Repinc, Opčine - 6,00 €; Antek Terčon, Sesljan - 16,00 €; Roman Di Battista, Števerjan - 1,00 €; Silvana Markuža, Nabrežina - 26,00 €; Jožica Breclj, Devin - 1,00 €; Cvetka Ferkolj, Novo Mesto, Slovenija - 5,00 €; Edoardo Germani, Trst - 6,00 €; Fanika Ozimič, Slovenska Bistrica, Slovenija - 14,00 €; Zavod svete družine, Gorica - 26,00 €; Marija Štoka, Opčine - 16,00 €; Aliver Hrovatin, Opčine - 11,00 €; Boži Canciani, Trst - 6,00 €; Rosa Godnik, Nabrežina - 6,00 €; Aleksander Cergol, Trst - 16,00 €; Stojan Kertel, New York, ZDA - 47,30 €; Liza Pleničar, Middx, Velika Britanija - 3,54 €; Marjetica Cibic, Kontovel - 4,00 €; Patrizia Krevatin, Bazovica - 6,00 €; Alenka Soban, Doberdob - 6,00 €; Lojze Burjes, Wickliffe, ZDA - 33,08 €; Edi Bernhardt, Dutovlje, Slovenija - 5,00 €; Marinka Terčon, Solkan, Slovenija - 50,00 €; Danilo Sedmak, Trst - 2,00 €; Giuseppe Brezigar, Vicenza - 21,00 €; Manica in Mitja Petaros, Opčine - 26,00 €; Giovanni Beorchia, Vercelli - 6,00 €; Nadja Malalan, Opčine - 1,00 €; Ninko Černič, Doberdob - 6,00 €; Alfonz Žužek, Sesljan - 6,00 €; Rožica Pertot, Nabrežina - 26,00 €; Maks Gergolet, Doberdob - 6,00 €; Ema Škabar, Trebče - 6,00 €; Xenija Levak, Trst - 4,00 €; Darka Šemec, Nabrežina - 6,00 €; Katja Klanjšček, Gorica - 1,00 €; Leopoldo Tomazin, Bazovica - 1,00 €; Adrijan Pahor, Gorica - 6,00 €.

DAROVI V SPOMIN:

V spomin na Martina Jevnikarja daruje Svetka Grgič-Križmančič 10,00 € za Mladiko.

V spomin na strica Josipa Dolenca darujeta Uči in Marica Dolenc 50,00 € za Mladiko.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

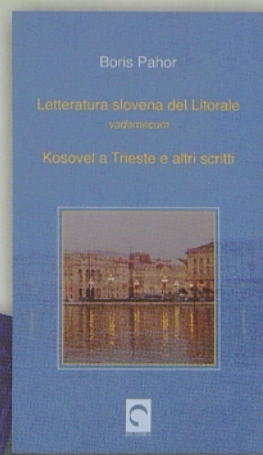
Dve deklici v vrtcu se pogovarjata:

“Ali ti tudi greš kaj na internet?”

“Ne, mi hodimo v Interspar.”

NOVO! pri Mladiki

Boris Pahor:
Letteratura slovena del Litorale – vademecum Kosovel a Trieste e altri scritti

Paolo G. Parovel:
1400 anni di contributi storici del popolo sloveno alla stabilità, pace e sicurezza d'Europa

Priporočamo dve knjigi o Slovencih za italijanske bralce

Trst, ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307
e-mail: urednistvo@mladika.com

Mzaložba MLADIKA

za smeh in dobro voljo

“Včeraj se je rubežnik pri meni doma obnašal kot otrok!”

“Kako to?”

“Vse, kar je videl, je hotel imeti!”

• • •

“Ali želite kovinasto ali hrastovo krsto?” vpraša stranko uslužbenec pogrebnega zavoda.

“Katera pa je boljša?”

“Kovinska dlje traja, hrastova pa je bolj topla.”

V šoli pri pouku biologije.

“Janez,” se zadere učitelj, ko opazi fanta klepetati, “naštej mi tri afriške živali! TAKOJ!”

Janez se znajde: “Slon in dva krokodila!”

• • •

Profesorica slovenščine se jezi:

“Erik, upam, da sem te danes zadnjič zalotila pri prepisovanju od sošolca!”

“To upam tudi jaz!”

MALA GALERIJA MLADIKE

France Gorše, Janez Gradnik,
1950, risba, 17,3 x 25,3 cm

Preseli se nato za skoraj dve desetletji v ZDA, ko pa se zopet vrne v Evropo, se za stalno naseli v Svečah na Koroškem, kjer si uredi atelje. Svojo domačijo z galerijo in kulturnim parkom zapusti v oporoki Slovenskemu prosvetnemu društvu Kočna, ki od leta 1981 tu prireja slikarske tedne.

V svojem ustvarjanju je Gorše predvsem vezan na človeško figuro. V njegovem dolgoletnem delovanju in obširnem opusu lahko zabeležimo več obdobij, nedvomno pa je človeška figura s svojo telesnostjo in obenem s svojo duhovno razsežnostjo, ki se v njej skriva, poglaviten motiv Goršetovega dela. Temu moramo dodati še zanimanje za kiparsko govorico različnih materialov, ki jih je Gorše znal spretno uporabljati in prilagajati svojim potrebam. Opus, ki nam ga je zapustil, nam tako priča o širini in kvaliteti njegovega ustvarjanja, kjer je človek v vseh svojih različnih dimenzijah - kot v najboljši humanistični tradiciji - v središču umetnikove pozornosti.

Ivan Žerjal - Gorica

France Gorše (1897 - 1986)

France Gorše je s svojim življenjem in delom tesno povezan z usodo Slovencev, ki živijo izven meja matične domovine, naj bodo to zamejci ali pa izseljenci. Kot umetniškega iskalca in popotnika ga je življenjska pot vodila iz rojstne vasi na Dolenjskem, Zamosteca pri Sodražici, kjer se je rodil leta 1897 v Zagreb, Trst, Gorico, Ljubljano, Cleveland, New York, Rim, dokler ni končno obstal na Koroškem. Tu je umrl v Svečah leta 1986. Na Primorskem se je Gorše prvič dalj časa mudil v letih po končani Likovni akademiji v Zagrebu, kjer je študiral pri Ivanu Meštrovicu. Leta 1926 ga najdemo v Trstu, leta 1928 pa v Gorici. To je obdobje vnetega umetniškega ustvarjanja, obenem pa aktivnega sodelovanja in udejstvovanja v kulturnem delu za takrat močno ogroženo slovensko življenje na Primorskem. Čeprav je France Gorše predvsem kipar, nam o takratnem ustvarjanju pričajo tudi ilustracije, ki jih je umetnik pripravil za slovenske knjige. Proti koncu leta 1930 se je Gorše podal v Ljubljano, po drugi svetovni vojni pa ga zopet najdemo v naših krajih. V Trstu prebiva do leta 1952. Tu poučuje risanje in zgodovino umetnosti na znanstvenem liceju in učiteljskišči, obenem je poročevalec na slovenski radijski postaji za likovno umetnost.

France Gorše, Vrnitev krščanskih knezov
Gorazda in Hotimira na Koroško,
1948, bron, 27,5 x 27,5 cm